

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Alena Železná

Jurisdikční imunita států

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Jurisdikční imunita států vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V _____ dne _____

Alena Železná

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu diplomové práce, JUDr. Ondřeji Svačkovi, Ph.D., LL.M., za užitečné rady, trpělivost a odborné vedení při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
1. Obecné vymezení a vývoj jurisdikční imunity	8
1.1. Jurisdikční imunita a vymezení souvisejících pojmů	8
1.1.1. Jurisdikční imunita a jurisdikce státu	8
1.1.2. Jurisdikční imunita a suverenita	10
1.1.3. Civilní a trestní soudní řízení	10
1.1.4. Jurisdikční imunita a odlišení od doktríny act of state a nežalovatelnosti	11
1.1.5. Námitka jurisdikční imunity	13
1.1.6. Základní zásady související s jurisdikční imunitou	14
1.2. Vývoj jurisdikčních imunit – absolutní a restriktivní pojetí	15
1.2.1. Absolutní pojetí jurisdikčních imunit	16
1.2.2. Restriktivní pojetí jurisdikčních imunit a formy restriktivní imunity	17
1.2.3. Vývoj jurisdikčních imunit v České republice	18
2. Mezinárodní právní úprava imunit	23
2.1. Evropská úmluva o státní imunitě	23
2.1.1. Základní principy a struktura Evropské úmluvy	24
2.1.2. Výjimky z jurisdikční imunity	25
2.1.3. Vliv a význam Evropské úmluvy o státní imunitě	25
2.2. Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku	26
2.2.1. Obecná charakteristika a struktura Úmluvy OSN	26
2.2.2. Výjimky z jurisdikční imunity	28
2.2.3. Vliv a význam Úmluvy OSN	31
2.2.4. Ratifikace Úmluvy OSN Českou republikou	33
2.3. Vztah mezinárodních smluv a obyčejového mezinárodního práva	34
3. Exekuční imunita	36
3.1. Mezinárodní a vnitrostátní právní úprava exekuční imunity	37
3.1.1. Vnitrostátní právní úprava	37
3.1.2. Mezinárodní úprava	39
3.2. Nejčastější výjimky z exekuční imunity	41
3.2.1. Vzdání se imunity	41
3.2.2. Exekuce vůči účelově vázanému majetku	42
3.2.3. Opatření vůči majetku sloužícího k jiným než státním neobchodním účelům	42
3.3. Exekuční imunita a přístup České republiky	44
3.3.1. Kauza Diag Human	44

3.3.2.	Deklarace k jurisdikčním imunitám státního kulturního majetku	46
4.	Jurisdikční imunita států a ochrana lidských práv	48
4.1.	Vztah mezi lidskými právy a státní imunitou	48
4.2.	Jurisdikční imunita států v pojetí Mezinárodního soudního dvora.....	50
4.2.1.	Závěry Mezinárodního soudu v německo-italském sporu.....	52
4.2.2.	Rozhodnutí Ústavního soudu Itálie	54
4.2.3.	Zhodnocení a význam německo-italského sporu.....	55
4.3.	Jurisdikční imunita států v pojetí ESLP	58
4.3.1.	McElhinney proti Irsku.....	58
4.3.2.	Al-Adsani proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irka	59
4.3.3.	Jones a ostatní proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irka	60
4.3.4.	Komentář k judikatuře ESLP.....	61
4.4.	Jurisdikční imunita a právo na přístup k soudu	62
4.5.	Zhodnocení současného stavu mezinárodního práva.....	63
4.6.	Situace v České republice	65
Závěr	67	
Seznam použitých zdrojů.....	69	
Monografie	69	
Příspěvky ve sborníku a komentáře.....	69	
Odborné články	70	
Právní předpisy a mezinárodní smlouvy	72	
Internetové stránky	72	
Judikatura	74	
Ostatní zdroje.....	74	
Abstrakt.....	76	
Abstract	77	
Klíčová slova - key words.....	78	

Úvod

Autorka si pro svou diplomovou práci zvolila problematiku z mezinárodního práva veřejného. Práce se bude zabývat státní imunitou, resp. jurisdikční imunitou a stručně, v rozsahu jedné kapitoly, také exekuční imunitou.

Jurisdikční imunita je právním institutem, který se vyvíjí již přibližně po dobu dvou set let. I přesto se nejedná o ustálenou oblast mezinárodního práva veřejného. V současnosti nejvíce diskutovaným tématem v této oblasti je vztah mezi porušováním lidských práv, resp. kogentních norem, a státní imunitou. Rozsudky Mezinárodního soudního dvora či Evropského soudu pro lidská práva sice přispěly k vyjasnění pravidel, ale i přesto se nadále vedou rozsáhlé debaty o tom, zda by cizímu státu měla být přiznána imunita v případě závažného porušení lidských práv. Téma práce proto autorka považuje za trvale velice aktuální a významné a rozhodla se ochraně lidských práv věnovat jednu kapitolu diplomové práce.

Práce se vedle úvodu a závěru skládá z dalších čtyř kapitol. První kapitola seznamuje čtenáře s institutem státní imunity a souvisejícími pojmy, které se prolínají celou diplomovou prací. V první kapitole je rovněž podán přehled vývoje jurisdikční imunity od absolutní k restriktivní teorii. Následující kapitola obsahuje mezinárodní úpravu jurisdikční imunity a je zaměřena zejména na rozbor Evropské úmluvy o státní imunitě a Úmluvy OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Třetí kapitola se zaměřuje na exekuční imunitu a její právní úpravu. Jurisdikční imunita států a ochrana lidských práv jsou obsahem čtvrté kapitoly, která se zaměří především na rozbor několika rozhodnutí mezinárodních soudů. Na závěr každé kapitoly autorka vymezuje rovněž postoj a situaci v České republice.

Jak již bylo zmíněno, téma jurisdikčních imunity je stále aktuální, a proto není obtížné sehnat zdroje k jeho zpracování. Na toto téma vyšla řada odborných publikací a článků, a to i v posledních letech. Většina zdrojů je v anglickém jazyce, ať již se jedná o publikace, články nebo rozhodnutí soudů. Ze zahraničních zdrojů ve velké míře čerpají rovněž čeští autoři. Řada odborných článků se věnuje přímo vztahu mezi lidskými právy a státními imunitami. Autoři reagují na soudní rozhodnutí; někteří se ztotožňují s názorem soudu, jiní jej kritizují. Autorka diplomové práce takovou situaci oceňuje, neboť pomocí různorodých názorů lze získat více pohledů na problematiku a dospět k objektivnímu názoru. Bohatým zdrojem je také judikatura národních i mezinárodních soudů, která je analyzována především ve čtvrté kapitole diplomové práce.

Cílem diplomové práce je objasnit pojem, vývoj a právní úpravu jurisdikčních imunit států a zaměřit se na některé aktuální otázky spojené s tímto tématem. Především poskytuje

práce vysvětlení k možnosti omezení jurisdikční imunity v případě porušení kogentních norem, které jsou určeny k ochraně lidských práv a dále hodnotí současný stav v mezinárodním právu. K naplnění vymezeného cíle práce poslouží množství zdrojů, jež jsou uvedené v příslušné části práce a podrobný rozbor rozhodnutí mezinárodních soudů.

1. Obecné vymezení a vývoj jurisdikční imunity

První kapitola diplomové práce má za cíl vysvětlit jurisdikční imunitu států a související pojmy, zásady mezinárodního práva a vývoj pojetí imunity států. Zpracování této části vysvětluje příčiny a souvislosti vzniku a vývoje samotného institutu jurisdikční imunity, které jsou podstatné nejen pro pochopení státní imunity, ale rovněž pro následující kapitoly práce.

1.1. Jurisdikční imunita a vymezení souvisejících pojmů

Základním pojmem prolínajícím celou diplomovou práci je pojem státní imunita. Imunitou státu se rozumí vynětí cizího státu z pravomoci vnitrostátních orgánů domácího státu. Právní věda dále státní imunitu rozděluje na imunitu jurisdikční, která představuje vynětí z rozhodovací pravomoci, a imunitu exekuční, která vyjadřuje vynětí z výkonu rozhodnutí.¹ Právní institut jurisdikční imunity států se tedy zabývá výkonem jurisdikce jednoho státu vůči jinému státu. Oba státy vystupují jako subjekty mezinárodního práva a samotný institut imunity státu považujeme za součást mezinárodního práva veřejného.²

Pro účely celé diplomové práce je důležité imunitu státu rozlišovat od imunity zástupců států či státních orgánů a imunity mezinárodních organizací, které nejsou předmětem této práce.

1.1.1. Jurisdikční imunita a jurisdikce státu

Projevem státu jako primárního subjektu mezinárodního práva je státní území, vláda a obyvatelstvo. Pravomoc státu, kterou stát vůči svému území vykonává, se označuje pojmem jurisdikce.³ Stát na základě své jurisdikce může regulovat osoby, věci a právní události spojené s jeho územím na základě určitých principů (teritoriální, personální princip). Státy za splnění určitých podmínek ale mohou vykonávat jurisdikci i vůči osobám, věcem a právním událostem, které se nacházejí na území jiného státu. V takovém případě může dojít k tzv. jurisdikčnímu konfliktu, tedy ke střetu jurisdikcí více států.⁴

Oblast jurisdikce může být rozdělena na pravomoc předepisovat pravidla (legislativní či nařizovací pravomoc), pravomoc určující proces pro zjištění porušení pravidel a stanovit následky za jejich porušení (rozhodovací pravomoc) a pravomoc vynutit následky za porušení

¹ TYMOFEYEVA, Alla. Přístup Evropské soudu pro lidská práva k státní imunitě. In ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (ed.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016, s. 159.

² CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunity států*. Praha: Eva Roztoková – IFEC, 2007, s. 7.

³ Tamtéž, s. 115-116.

⁴ VRŠANSKÝ, Peter a kol. *Mezinárodní právo veřejné. Osobitná část*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013, s. 54.

povinností (exekuční pravomoc).⁵ Jak již bylo uvedeno výše, rozlišujeme imunitu z rozhodovací a exekuční pravomoci.

Existence obecné jurisdikce a pravomoci soudu je nezbytným předpokladem pro uplatnění imunity státu v řízení před soudem jiného státu.⁶ Základní otázkou, kterou se totiž doktrína státní imunity zabývá, je neslučitelný konflikt dvou jurisdikcí, a to jurisdikce státu soudu a cizího státu. Vztah mezi imunitou a jurisdikcí nelze přesně stanovit, neboť vztah konceptu imunity k pojetí hmotné odpovědnosti a jurisdikce je komplexní. V úvahu přicházejí dvě pojetí. Za prvé může být imunita považována za základ v definici speciální jurisdikce vyjímající osoby či rozhodnutí, které požívají imunity z působnosti. Za druhé může být imunita považována za výjimku z pravomoci rozhodnout.⁷

Některé státy pro uplatnění jurisdikce vůči cizímu státu vyžadují existenci dalších podmínek, které by vyjadřovaly užší vztah k jurisdikci státu soudu. Podmínku užšího spojení s jurisdikcí státu soudu obsahuje většina taxativně vypočtených výjimek ze státní imunity obsažených v mezinárodních a vnitrostátních úpravách. Praxe států kontinentálního právního systému je však různá, nelze proto říct, že by soudy těchto států jednoznačně uznávaly uplatnění této podmínky.⁸

Příklad k výše uvedenému je možné nalézt i v Evropské úmluvě o státní imunitě, která mimo jiné vyjmenovává případy, ve kterých není udělena jurisdikční imunita. V těchto případech se vyžadují určitá spojení či souvislosti. Tato spojení mají za účel právě to, aby se zabránilo zahajování řízení proti státu před soudem jiného státu, ve kterých by spor nebyl dostatečně úzce spojen s územím státu soudu, tak aby to ospravedlnilo výkon jurisdikce soudem státu. Taková propojení jsou rovněž nezbytná pro založení jurisdikce, která by byla přijata v případě, že je rozhodnutí cizího státu předloženo za účelem jeho uznání či výkonu.⁹

Avšak i přes výše uvedené souvislosti státní imunity s jurisdikcí se objevují teorie, které považují uplatnění právního režimu imunity státu za nadbytečné. Takové teorie argumentují tím, že stejného výsledku je možné dosáhnout rovněž použitím obecného režimu pravomoci a příslušnosti soudů jednotlivých států. V takovém případě by však bylo potřeba stanovit jasnější mezinárodní právní režim, který by upravoval vztahy pravomoci mezi soudy

⁵ FOX, Hazel, WEBB, Philippa. *The law of state immunity*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 75.

⁶ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 12.

⁷ FOX, Hazel. *The law of state immunity*. Oxford: Oxford University Press, 2004, s. 45.

⁸ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 12.

⁹ COUNCIL OF EUROPE. *Explanatory Report to the European Convention on State Immunity* [online]. Coe.int, 16. května 1972 [cit. 13. ledna 2016]. Dostupné na <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c96c3>>.

jednotlivých států.¹⁰ V současnosti není takový právní režim vytvořen, a proto je v případě konfliktu dvou jurisdikcí nutno přistoupit k doktríně státních imunit.

1.1.2. Jurisdikční imunita a suverenita

Důvody pro existenci doktríny imunit souvisí s atributem státu, a to s konceptem suverenity.¹¹ Suverénní stát má uvnitř státu výlučnou moc; vnější suverenita pak vyjadřuje, že stát není podroben vůli jiného státu. Dnes se však již vzhledem k aktivitám států na mezinárodní úrovni nejedná o absolutní suverenitu. Z pohledu mezinárodního práva je pojem omezen na relativní suverenitu.¹²

Koncept suverenity zahrnuje dva základní aspekty. Za prvé popisuje vztah mezi státy jako základními subjekty mezinárodního práva a vztah mezi státy a samotným mezinárodním právem (tzv. suverénní rovnost). Druhý aspekt je vnitřně závazný a vztahuje se ke schopnosti státu, tzn. organizované entitě jednotlivců, naplnit své záměry a cíle a být tak schopen fungovat. Takový stát garantuje vnější a vnitřní bezpečnost a minimální sociální zabezpečení pro své občany.¹³

K nezbytné ochraně takového konceptu suverenity se vyvinula jurisdikční imunita. Podrobení států právu jiného státu bylo považováno za porušení vnějšího aspektu suverenity, tzn. suverénní rovnosti. Zároveň bylo nepřiznání imunity považováno za ohrožení vnitřního aspektu, a to kvůli údajné možnosti ohrožení schopnosti státu fungovat. Pokud by se totiž upustilo od ochrany imunity, mohlo by to vést k nevyčíslitelným rizikům odpovědnosti, kterým by se dalo kvůli dosahování záměrů a cílů státu jen velmi těžko předejít. Protože je stát v dnešní době globálně aktivní, mohou mít jeho domácí jednání i mezinárodní dopady (jako příklad je možné uvést nehodu v Černobylu). Za institutem imunity tak stojí i tento významný ekonomický prvek odrážející koncept suverenity.¹⁴

1.1.3. Civilní a trestní soudní řízení

Jurisdikční imunita státu určuje rozsah, ve kterém může jeden stát uplatňovat soudní pravomoc vůči druhému státu, popř. i vůči jeho majetku. Tato imunita nastupuje v případě jakéhokoliv výkonu soudní pravomoci jiného státu, tzn. i vůči soudní pravomoci trestní. Uplatnění či omezení jurisdikčních imunit se posuzuje jen ve vztahu k civilnímu soudnímu

¹⁰ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 14.

¹¹ BRÖHMER, Jürgen. *State immunity and the violation of human rights*. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 11-13.

¹² DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 89-90.

¹³ BRÖHMER, J., op. cit., s. 11.-13.

¹⁴ Tamtéž, str. 13.

řízení. Tomu odpovídá také skutečnost, že vnitrostátní úpravy státních imunit se ve většině případů omezují pouze na úpravu v oblasti civilního soudního řízení.¹⁵

Na rozdíl od civilního soudního řízení jsou pravidla vztahující se k imunitě cizího státu v trestním řízení v jiném státě obecně absolutní. Výsledkem trestního řízení je uložení pokuty nebo trestu odnětí svobody pachateli. Takové donucující prostředky vůči jinému státu by měly za následek konfrontaci státu soudu s cizím státem. Aby k takovým situacím nedocházelo, je zde i nadále silný zájem na zachování absolutní imunity z trestní pravomoci státu soudu. Přesto se však začala objevovat rozhodnutí, která znamenala velkou změnu v uplatňování absolutní imunity z trestní pravomoci států vůči jednotlivcům reprezentující stát. Zdá se ale, že Mezinárodní soudní dvůr je toho názoru, že imunita by i v tomto případě měla být zachována.¹⁶

Použití veřejného práva a uložení sankcí jinému státu odporuje mezinárodnímu právu ve dvou směrech. Jednak by se totiž vyžadovalo, aby se jiný stát podřídil trestnímu řádu na základě morální viny, a jednak by se vyžadovalo použití trestního práva na veřejné vládní aktivity cizího státu. Mezinárodní právo tak stanovuje limity na legislativní pravomoc států. A jedním z požadavků je, aby se zabránilo použití trestního řádu jednoho státu na jiný stát. Shledání cizího státu trestně odpovědného v případě, kdy stát definuje chování jako porušení svého veřejného práva, by totiž znamenalo rozšíření legislativní jurisdikce daného státu na záležitosti veřejného pořádku jiného státu.¹⁷

V současnosti je proto obecně přijímán názor, že cizí stát požívá absolutní imunity z trestní jurisdikce jiného státu. Přímý výkon trestní jurisdikce nad jiným státem by byl porušením požadavku mezinárodního práva na rovnost a nezasahování. Vývoj v uplynulých letech ovlivnil přístup k jurisdikční imunitě ve vztahu k civilnímu řízení (viz níže), ale pozice jurisdikční imunity ve vztahu k trestnímu řízení zůstala nedotčena.¹⁸

1.1.4. Jurisdikční imunita a odlišení od doktríny *act of state* a nežalovatelnosti

Jurisdikční imunita je úzce spojena s dvěma dalšími právními doktrínami, a to s nežalovatelností a doktrínou *act of state*. Ačkoliv obě tyto doktríny shodně odrážejí potřebu respektovat suverenitu cizího státu, v mnohém se liší. Zatímco nežalovatelnost se vztahuje k pravomoci soudu a jedná se o princip mezinárodního práva, doktrína *act of state* zakládá doktrínu vnitrostátního práva s kořeny v ústavním právu. Otázka jurisdikční imunity pak

¹⁵ CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunity států*. Praha: Eva Roztoková – IFEC, 2007, s. 7-8.

¹⁶ FOX, H., 2004, op. cit., s. 20.

¹⁷ Tamtéž, s. 505.

¹⁸ Tamtéž, s. 503.

představuje otázku procesněprávní a jedná se o předběžnou otázku, která předchází otázce doktríny *act of state*.¹⁹

Původně se doktrína *act of state* vyvinula do tří různých podob. První skupina případů zahrnuje princip, na jehož základě může suverén namítat imunitu ze soudního řízení před soudem cizí jurisdikce a dnes tento koncept představuje imunity cizích suverénů. Druhá skupina případů zahrnuje tzv. královskou výsadu, která představuje určitou obranu v občanskoprávním sporu, ve kterém obžalovaný jednal na příkaz vlády. V moderním pojetí představuje doktrína *act of state* pravidlo, které zabraňuje vnitrostátním soudům přezkoumávat platnost zákona přijatého cizí vládou v rámci vlastního území této vlády. Tato forma doktríny se používá v různých jurisdikcích, ale její vznik a vývoj je spojen především s právním systémem v USA a ve Spojeném království.²⁰

Otázka, zda soud jednoho státu je oprávněn posuzovat zákony jiného státu, může nastat nejen v případě otázky státní imunity, ale i v řízeních mezi soukromými osobami, ve kterých je vedlejší otázkou platnost zákona cizího státu. Případy takové povahy nastávají např. v důsledku vyvlastnění či znárodnění majetku cizí vládou. V takových případech bude mít právo cizího státu konstitutivní povahu a soud bude rozhodovat pouze o tom, zda bude právo uznáno bez dalšího či jej bude potřeba podrobit přezkumu z hlediska jeho zákonnosti.²¹

V některých sporech, kterých se ani stát soudu nezúčastní, musí soudy rozhodovat o zákonech jiného státu jako o předběžné otázce. Soudy mnohdy odmítaly takové nároky s odůvodněním, že nejsou příslušné k tomu, aby vydávaly rozsudky o výsostných aktech jiných států (doktrína *act of state*).²² Důsledkem této doktríny proto je, že národní soudy se snaží najít způsob, jak zachovat platnost předpisů cizího státu, zatímco v případě institutu imunity státu soud zůstává neutrální a rozhoduje pouze o tom, že není příslušným soudem. Doktrína *act of state* představuje použití politických a morálních hodnot státu soudem. Použití imunity má za následek bezhodnotové posouzení, tedy objektivní zjištění o tom, který ze dvou států je vhodný k vykonání své pravomoci.²³

Objevují se však také názory, že používání doktríny *act of state* by mohlo vést k znovuzavedení absolutní teorie jurisdikční imunity. Jako příklad je možné uvést *Letier proti*

¹⁹ SHAW, Malcolm N. *International law*. 5. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 623-624.

²⁰ DE QUADROS, F., STONE, J. H. D. *Act of State Doctrine* [online]. Opil.ouplaw.com, březen 2013 [cit. 10. března 2017]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/epil/9780199231690/law-9780199231690-e1374?prd=EPIL#law-9780199231690-e1374-div1-4>>.

²¹ BRÖHMER, J., op. cit., s. 41.

²² SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. V překladu Moniky Pauknerové. Praha: ASPI, 2006, s. 260-262.

²³ FOX, H., 2004, op. cit., s. 81.

Chile. V tomto případě Chile odmítla uznat projednání činů svých úředníků, kteří nařídili atentát v USA, před soudy v USA. Argumentovala tím, že příkazy byly uděleny v Chile. Soud tuto argumentaci nepřijal, protože by tím mohlo dojít k oslabení zahraničních zákonů upravující jurisdikční imunity tím, že by se umožnilo použití absolutního pojetí, avšak ve skutečnosti by šlo o doktrínu *act of state*.²⁴

Druhá doktrína, doktrína nežalovatelnosti, souvisí se zásadou nezasahování do vnitřních záležitostí státu, v důsledku které se vymezuje určitý okruh otázek, které jsou nežalovatelné. Samotná povaha předmětu daného sporu pomáhá státu určit, zda je či není příslušným soudem a zda bude jednání před tímto soudem účinné či neúčinné. Může se např. jednat o vynětí arbitrážního řízení z jurisdikce státu, ve kterém probíhá arbitrážní jednání či vyslovení k platnosti ústavy jiného státu.²⁵

1.1.5. Námitka jurisdikční imunity

Námitka imunity slouží ke dvěma účelům. Za prvé námitka vylučuje, aby národní soud státu soudu prováděl další vyšetřování ohledně vzneseného nároku. Za druhé předává nárok k vyřešení sporu jiným způsobem, např. diplomatickou cestou. Takovou námitku může učinit pouze obžalovaný, kterým je nezávislý a suverénní stát.²⁶

Námitka imunity je překážkou řízení, která je založená na postavení obžalovaného jako suverénního státu, a proto je tato imunita popsána jako imunita *ratione personae*. Konflikt v tomto případě vzniká z důvodu osobního postavení zahraničního státu a územní jurisdikce státu soudu. Jelikož se námitka imunity chová jako osobní překážka, může být odstraněna souhlasem obžalovaného stát. Tím, že se stát vzdá své imunity, národní soud získá pravomoc k řízení proti cizímu státu.²⁷

Učinění námitky imunity státu zabrání tomu, aby byl nezávislý stát podroben soudnímu řízení v jiné zemi, ve kterém je předmětem sporu výkon vládní moci.²⁸ Státní imunita se chová jako překážka soudního řízení před mezinárodním tribunálem stejně jako před vnitrostátním soudem, ale hlavní význam tohoto institutu se vztahuje k jeho účinkům na jurisdikci vnitrostátního soudu. Jurisdikce a imunita jsou dva různé koncepty. Zatímco jurisdikce se vztahuje k pravomoci státu ovlivňovat práva osob legislativními, výkonnými nebo soudními prostředky, imunita představuje nezávislost a vynětí z jurisdikce nebo

²⁴ SHAW, M. N., op. cit., s. 624.

²⁵ BROWNLIE, Ian. *Princípy mezinárodního veřejného práva*. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 352-354.

²⁶ FOX, H., 2004, op. cit., s. 16-18.

²⁷ Tamtéž, s. 18.

²⁸ Tamtéž, s. 11.

kompetence soudů a tribunálů jiných států. Než dojde k uplatnění jurisdikce, je třeba zvážit otázku imunity vůči takové jurisdikci. Proto jsou tyto dva pojmy neoddělitelně spojeny.²⁹

Imunita nepředstavuje vynětí z hmotného práva jiného státu, jedná se o procesněprávní institut. Dokazuje to i skutečnost, že se stát může své imunity vzdát v zásadě ve všech případech, kde by byla dána pravomoc a příslušnost soudu cizího státu. Vzdání se imunity může být učiněno výslovně ve smlouvě, ale také může vyplývat z faktu, že cizí stát sám zahájil před soudem jiného státu řízení a tento stát do takového řízení zasáhl.³⁰

1.1.6. Základní zásady související s jurisdikční imunitou

Jurisdikční imunita států je založena na dvou základních zásadách, a to na zásadě svrchované rovnosti států a na pravidle *par in parem non habet impérium (jurisdictionem)*. Tyto zásady bývají používány jak k podpoření, tak k odnětí nároku na imunitu.³¹

Imunita státu, jako jednoho z projevů svrchovanosti, nezávislosti a rovnosti států, je založena na zásadě *par in parem non habet impérium*. Tato zásada se týká principu rovnosti nezávislého státu, ze kterého vyplývá, že strany, které mají rovné postavení, nemůžou svůj spor nechat rozhodnout státem jednoho z nich. Jestliže se stát vzdá své imunity, čímž vyjádří svůj souhlas s rovným postavením, je tato zásada zachována. Souhlas státu zakládá jurisdikci státu soudu v případě, že jde o spor, nad kterým má vnitrostátní soud jurisdikci *in rem*, nebo pokud je zde důvod, aby byla přiznána jurisdikce *in personam*.³² Zásada *par in parem non habet impérium* však není zvláštním pravidlem vztahujícím se k jurisdikčním imunitám. Jedná se o obecnou zásadu mezinárodního práva, která vytváří základ pro institut jurisdikční imunity.³³

Zásada nezávislosti a rovnosti státu má význam jak pro absolutní pojetí státních imunit, tak i pojetí restriktivní. V rámci restriktivního pojetí státních imunit tato zásada vylučuje, aby se použila jurisdikce státu soudu vůči jednáním cizího státu, které byly provedeny při výkonu svrchované moci. Zároveň je tato zásada ve spojení s územní omezeností výkonu pravomoci někdy uváděna jako překážka pro uplatnění výjimky z imunity v případě porušení základních práv. Imunita států slouží k tomu, aby byly určeny oblasti, ve kterých může stát uplatnit svou soudní pravomoc vůči jinému státu a kdy se použijí jiné mezinárodněprávní instituty.³⁴

²⁹ Tamtéž, s. 19.

³⁰ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 9.

³¹ BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J. Jurisdikční imunita státu v mezinárodním právu. *Právník*, 1988, roč. 77, č. 5, s. 451.

³² BROWNLIE, I., op. cit., s. 352.

³³ DINSTEIN, Yoram. *Par in Parem Non Habet Imperium*. *Israel Law Review*, roč. 1, č. 3, s. 416.

³⁴ CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunity států*. Praha: Eva Roztoková – IFEC, 2007, s. 11.

Nezávislost a rovnost států tak vyjadřuje nedostatek kompetence jednoho státu k vykonávání jurisdikce vůči jinému státu.³⁵

Princip suverénní rovnosti států souvisí s dalším principem, např. nezasahování do vnitřních záležitostí státu (viz výše).

1.2. Vývoj jurisdikčních imunit – absolutní a restriktivní pojetí

Institut jurisdikční imunity státu v moderním pojetí se vyvíjí již přibližně po dobu dvou set let.³⁶ Státní imunity se začínají vytvářet v průběhu utváření územních jednotek, které si začaly nárokovat výhradní moc nad všemi osobami na tomto území a vznikem otázky, jaký je mezi těmito jednotkami vztah. Následně vznikl koncept suverenity a rovnosti národů; to se stalo základem pro státní imunity.³⁷

Obecně platí, že státní imunity se vyvíjely od absolutního pojetí k pojetí restriktivnímu. Jedná se o dvě základní teorie vztahující se k rozsahu imunity, které státy požívají z pravomoci jiných států.³⁸ Historický primát se dle tradičního výkladu přisuzuje absolutnímu pojetí. Obrat k restriktivnímu pojetí byl dlouhodobý a objevovala se při něm řada protichůdných názorů. Významnou roli zde zaujímá rozdílná právní tradice. Země se systémem *common law* odvozují nárok na imunity suverénního státu z doktríny *act of state* a z rozšíření extraterritoriality monarchy do zahraničí. Země příslušející ke kontinentální Evropě se zaměřily na civilistické hledisko, tzn. vymezení jurisdikce. Další význam pro posouzení imunity má i hospodářsko-majetkový prvek, jako je zadluženost některých států.³⁹

Klíčovým prvkem na cestě ve vývoji od absolutního k restriktivnímu pojetí se stala modifikace základní otázky. Zásada *par in parem non habet impérium*, která vyjadřuje pravidlo, že rovný nad rovným nemůže vykonávat svou jurisdikci, byla vždy základním předpokladem absolutní imunity. Postupně se však pravidlo *par in parem* začalo aplikovat nejen na základě toho, že stát je suverénní entitou. Stát byl totiž vůči cizí jurisdikci chráněn pouze za splnění další podmínky, a to že jednání projednávané před cizím soudem bylo projevem suverenity.⁴⁰

³⁵ FOX, H., 2004, op. cit., s. 30.

³⁶ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 9.

³⁷ BRÖHMER, J., op. cit., s. 14.

³⁸ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 9.

³⁹ BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J., op. cit., s. 451-453.

⁴⁰ ORAKHELASHVILI, Alexander. State immunity from jurisdiction between law, comity and ideology. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 159.

1.2.1. Absolutní pojetí jurisdikčních imunit

Teorie absolutní imunity vyžaduje úplné vynětí suverénního státu z pravomoci orgánů jiného státu, a to jako důsledek zásady svrchované rovnosti států. Na základě této teorie je každý stát povinen respektovat nedotknutelnost jiných států a nemá právo tyto státy podrobit své moci.⁴¹

Ve vnitrostátním procesním právu se imunita cizího státu presumuje, tzn. že se uplatní, pokud není v konkrétním případě prokázáno, že cizímu státu imunita v tomto případě nepřísluší. Imunita cizímu státu by nepříslušela jedině v případě, že se cizí stát výslovně své imunity vzdal. Vzdání se může být učiněno jednostranným aktem i v mezinárodní smlouvě.⁴² I v případě absolutní jurisdikční imunity je však možné najít některé výjimky. Jedná se např. o situaci, kdy cizí stát vlastní na území jiného státu nemovitost, jež je předmětem soudního řízení. Postupným vývojem se uplatňovalo stále více výjimek ze státní imunity a tím k postupnému prolamování teorie absolutní imunity.⁴³

K nejvýznamnějším zastáncům absolutního pojetí jurisdikční imunity patřily bývalé socialistické státy, státy Latinské Ameriky, Asie a Afriky a přibližně do 70. let 20. století také státy s právním systémem *common law*.⁴⁴ V současnosti má však absolutní pojetí jen velmi málo příznivců, především z oblasti teorie.

V souvislosti s absolutním pojetím je vhodné uvést jedno z prvních nejvýznamnějších soudních rozhodnutí o státní imunitě. Jedná se o rozhodnutí Nejvyššího soudu Spojených států amerických, *Schooner Exchange proti McFaddon*. Ve sporu se jednalo o plavidlo původně patřící dvěma americkým občanům, kterého se zmocnili během jeho plavby v roce 1810 Francouzi jednající na příkaz Napoleona. Plavidlo se nakonec dostalo do přístavu v USA a původní vlastníci zahájili řízení o jeho navrácení. Případ dospěl až Nejvyššímu soudu, který za hlavní otázku označil problém spočívající v tom, zda americký občan může u amerického soudu uplatnit nárok vůči armádnímu plavidlu nalezenému ve vodách USA. Závěrem bylo, že loď patřící cizímu suverénovi je vyňata z jurisdikce země. Nejvyšší soud v odůvodnění uvedl, že jurisdikce státu je na jeho území výhradní a absolutní a jakékoliv výjimky z jeho pravomoci na vlastním území jsou možné jedině se souhlasem daného národa. Soud však v tomto případě shledal, že armádní plavidlo se nacházelo v přístavu na základě jakési implicitní licence, která může být považována za výjimku z jurisdikce suveréna.⁴⁵

⁴¹ BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J., op. cit., s. 453.

⁴² Tamtéž

⁴³ BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J., op.cit., s. 453-454.

⁴⁴ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 10.

⁴⁵ U.S. Supreme Court, *The Exchange v. McFaddon*, 11 U.S. 7 Cranch 116 116 (1812).

Nejvyšší soud se v tomto případě nesnažil zachytit jasné rozlišení mezi vrchnostenským a nevrchnostenským jednáním států. Pro soud bylo v tomto případě důležitější posouzení charakteru plavidla, státní válečné lodě, což v daném případě vedlo k vyjmutí z jurisdikce USA. Ačkoliv se rozhodnutí Nejvyššího soudu mohlo stát precedentem pouze v případě imunity válečných lodí, stalo se východiskem pro státní imunity obecně a bylo citováno v řadě dalších soudních rozhodnutí.⁴⁶

1.2.2. Restriktivní pojetí jurisdikčních imunit a formy restriktivní imunity

Za nástupce absolutní imunity se považuje učení o imunitě funkční (nebo také teorie o omezené či restriktivní imunitě).⁴⁷ Tato teorie je považována za historicky mladší a začíná se objevovat až v období novověku a ve své moderní podobě až v 2. polovině 19. století.⁴⁸

Rozvoj funkcí státu vedl k postupnému rozšiřování výjimek z absolutní imunity, v důsledku čehož došlo ke zvratu.⁴⁹ Státy začaly vystupovat stále více i v obchodních vztazích, vytvářily si v některých oblastech monopolní postavení, začaly budovat železnice a loďstvo. Reakcí na zvýšení takových aktivit států byla praxe některých soudů, které začaly rozlišovat mezi akty vládní povahy (*iure imperii*) a akty státu obchodní povahy (*iure gestionis*).⁵⁰

Ke vzniku a dalšímu rozvoji této teorie vedla řada dalších faktorů, a to např. již zmíněná rozšiřující se nevrchnostenská obchodní činnost v rámci jurisdikce jiného státu, uplatňování odpovědnosti států před jejich vlastními soudy, stále častější praxe států, kdy se státy dobrovolně vzdaly imunity ve vztahu k soukromoprávním transakcím a vnímání nespravedlnosti způsobené dotčeným osobám přiznáním absolutní imunity.⁵¹

Teorie restriktivní imunity připouští, aby soudy jednoho státu uplatňovaly svou pravomoc vůči cizímu státu, a to i bez jeho souhlasu. Jedná se o případy, kdy cizí stát jedná v rámci jurisdikce jiného státu jako právnická osoba soukromého práva. Stát, který dobrovolně vykonává obchodní činnost v jurisdikci jiného státu, by se již neměl domáhat uplatnění jurisdikční imunity v případě sporů vyplývajících z této činnosti.⁵² Podle této teorie je třeba pro účely posouzení poskytnutí imunity rozlišovat akty státu. Imunita se přizná pouze

⁴⁶ BARKER, J. Craig. Shared foundation and conceptual differentiation in immunities from jurisdiction. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 199.

⁴⁷ BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J., op. cit., s. 454.

⁴⁸ DVOŘÁK, Tomáš. K některým historickým otázkám jurisdikční imunity státu. *Právník*, 2000, roč. 139, č. 10, s. 982.

⁴⁹ BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J., op. cit., s. 454.

⁵⁰ BROWNLIE, I., op. cit., s. 355-357.

⁵¹ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 10.

⁵² Tamtéž

v případě, že půjde o akt učiněný v rámci výkonu svrchovanosti, tzv. *acta iure imperii*. Státu naopak nebude přiznaná imunita, pokud půjde o soukromoprávní činnost, o akty hospodářské a podobné povahy, tzv. *acta iure gestionis*. V tomto případě se imunita nepřiznává, jelikož stát je zde na stejné úrovni s ostatními právními a fyzickými osobami vykonávajícími obchodní činnost a automaticky se své imunitě vzdává. Imunita se na základě této teorie poskytuje v závislosti na důvodu vzniku právního závazku a na povaze právního jednání státu. Dovozuje se, že ve vztahu státu a soukromé osoby se neuplatňuje zásada *par in parem non habet impérium*, neboť soukromá osoba není subjektem mezinárodního práva.⁵³

K uplatnění restriktivní teorie může dojít dvěma způsoby; státy příslušející k právnímu systému *common law* ve své vnitrostátní právní úpravě zachytily pravidla pro uplatňování imunity a taxativní výčet výjimek, které v zásadě odpovídají kategorii *acta iure gestionis*. Druhým možným způsobem je obecné dělení aktů cizích států na *acta iure imperii* a *acta iure gestionis* a posouzení obsahu mezinárodního práva obyčejového.⁵⁴

Pokud se soudní orgány a popř. také vlády států rozhodnou pro uplatnění teorie restriktivní imunity států, je potřeba se zaměřit na jednotlivé formy aplikace této teorie. Nejčastější metodou je již výše zmíněné rozlišování mezi akty suverénní moci a akty soukromoprávního charakteru. Základním kritériem je pak otázka, zda se úkon uskutečnil na základě soukromoprávního vztahu. Jiná metoda pak zkoumá účel aktu, kritérium účelů však nemůže být neomezeně použito ve vztahu ke všem aktům *iure gestionis*. Poslední formou je kombinace těchto dvou kritérií, kdy důležitým prvkem pro rozhodnutí jsou zejména skutkové okolnosti případu. Dle tzv. *method of decision-making* se případ posuzuje podle skutkové podstaty ve světle souvisejících faktů a příslušného kritéria společně s otázkou pravomoci či nedostatku pravomoci.⁵⁵

1.2.3. Vývoj jurisdikčních imunit v České republice

Před rokem 1989 se v ČSSR uplatňovala doktrína absolutních imunit, jež se užívala i na mezinárodní úrovni. Ve vyjádření zaslanému sekretariátu OSN se orgány ČSSR jednoznačně přiklonily k této doktríně, protože ji považovaly za logický důsledek zásady svrchované rovnosti států jako jednoho ze základů současného mezinárodního práva. Postoj ČSSR se však vyvíjel a v roce 1988 podpořila připravovaný návrh článků o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku.⁵⁶

⁵³ BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J., op. cit., s. 454-455.

⁵⁴ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 10-11.

⁵⁵ BROWNLIE, I., op. cit., s. 361-362.

⁵⁶ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 143-144.

Po roce 1989 a následně po roce 1993 se Česká republika stala státem zastávajícím restriktivní teorii a podporujícím přijetí Úmluvy OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Vnitrostátní právní úprava však zůstávala po dlouhou dobu nezměněná; to mělo velmi negativní dopady. Českým právníkům a fyzickým osobám tak např. bylo znemožněno účinně uplatňovat své nároky vyplývající z jejich soukromoprávních vztahů s druhými státy.⁵⁷

Vnitrostátní úprava jurisdikčních imunit byla zakotvena v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen „ZMPSP“), konkrétně v § 47 nazvaném Vynětí z pravomoci československých soudů. Uvedené ustanovení ve svém odst. 1 vymezovalo, že cizí státy a osoby, které podle mezinárodních smluv či jiných pravidel mezinárodního práva anebo zvláštních československých právních předpisů požívají v ČSSR imunity, nejsou podrobeny pravomoci československých soudů. V odst. 3 byly zakotveny výjimky z jurisdikční imunity. Proto byla pravomoc československých soudů založena např. v případě, že předmětem řízení byl nemovitý majetek států a osob uvedených v odst. 1, který se nacházel na území ČSSR či v případě, že cizí stát či osoby vymezené v odst. 1 se dobrovolně pravomoci podrobí.⁵⁸

V literatuře se objevovaly různé názory na to, zda jde o zakotvení absolutní či restriktivní imunity. Baláš ve svém pojednání dospěl k závěru, že není možné jurisdikční imunitu striktně pojímat ve smyslu jedné či druhé doktríny a upozorňuje na význam konkrétního pozitivně právního řešení stanovující případy, kdy se jurisdikční imunita neuplatní. Nakonec připouští, že právní úprava rozlišuje mezi výsostným a nevýsostným charakterem činností.⁵⁹ Oproti tomu důvodová zpráva k ustanovení § 7 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, označila stávající právní úpravu za úpravu obsahující absolutní pojetí státních imunit nerozlišující mezi jednáním států na *iure imperii* a *iure gestionis*.⁶⁰ Tato skutečnost dokládá nejednotné přístupy k původní právní úpravě.

Po roce 1989 se různými aspekty státních imunit zabýval ve svých rozhodnutích také Nejvyšší soud. Zabýval se konkrétně imunitou v pracovněprávních sporech (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2008, sp. zn. 21 Cdo 2215/2007), imunitou v případech zásahu do osobnostních práv (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2011, sp. zn. 30

⁵⁷ Tamtéž, s. 144.

⁵⁸ § 47 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění zákona č. 326/2012 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2013.

⁵⁹ BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J., op. cit., s. 456-457.

⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Cdo 2594/2009) a imunitou vůči donucovacím opatřením přijímaným před vynesením rozsudku (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. listopadu 2013, sp. zn. 22 Cdo 2357/2012).⁶¹

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2215/2007 se zabývalo výpovědí z pracovního poměru udělenou Polskou republikou jako zaměstnavatelem svému českému zaměstnanci. Zaměstnanec se žalobou podanou vůči Polské republice domáhal určení, že uvedená výpověď je neplatná. Soud prvního stupně řízení s ohledem na § 47 ZMPSP zastavil s odůvodněním nedostatku pravomoci k rozhodnutí sporu. Po potvrzení usnesení odvolacím soudem žalobce podal dovolání k Nejvyššímu soudu, ve kterém namítal, že v daném sporu je dána pravomoc českých soudů. Podstatou sporu se zde stala otázka, zda vymezená pravomoc soudů České republiky byla dotčena vynětím žalované Polské republiky z této pravomoci v důsledku toho, že by Polská republika jako stát požívala v této věci jurisdikční imunity. Nejvyšší soud se rozhodl ve smyslu § 49 odst. 1 ZMPSP postupovat dle pravidel mezinárodního práva. Soud upozornil na vývoj od absolutního k funkčnímu pojetí imunit a dalším výkladem pravidel mezinárodního práva dospěl k závěru, že jestliže cizí stát vystupuje jako právnická osoba ve věcech vyplývajících z individuálních pracovních vztahů charakterizovaných právní rovností účastníků, nepožívá funkční imunity. V této věci proto byla dána pravomoc českých soudů, a proto Nejvyšší soud zrušil usnesení odvolacího soudu.⁶²

Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2594/2009 se zabývalo žalobou na ochranu osobnosti podanou vůči Rakouské republice, kterou se žalobce domáhal omluvy za nevpuštění na autorské čtení pořádané Rakouským kulturním institutem v Praze. Řízení bylo soudem prvního stupně zastaveno pro nedostatek podmínek řízení, jelikož žalovaná nereagovala na výzvu učiněnou podle ustanovení § 47 odst. 3 písm. d) ZMPSP, aby sdělila, zda se dobrovolně podrobí pravomoci českých soudů. Odvolací soud prvostupňové rozhodnutí potvrdil. Nejvyšší soud zde postupoval obdobně jako v předchozím případě. Pravomoc českých soudů není dána dle § 47 odst. 3, nejedná se totiž o žádný z případů upravených v tomto ustanovení, protože se mezinárodní smlouvy ani zvláštní české právní předpisy výslovně nezabývají vymezením obsahu imunity cizího státu v České republice. Spor se proto rozhodl vyřešit dle pravidel mezinárodního práva s přihlédnutím k nauce v mezinárodním právu. Dospěl tak k v podstatě ke shodnému závěru jako v předchozím usnesení, že Rakouská republika v tomto případě vystupovala jako právnická osoba ve věcech

⁶¹ POLÁČKOVÁ VAN DER PLOEG, Klára. Imunity států v režimu nového zákona o mezinárodním právu soukromém. In ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (ed.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016, s. 78-82.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2008, sp. zn. 21 Cdo 2215/2007.

vyplývající z individuálních vztahů podřazených úpravě občanského zákoníku a nenáleží jí proto funkční imunita.⁶³

Nejnovější rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2357/2012 se týká návrhu na nařízení předběžného opatření, podaného v řízení o určení vlastnického práva k nemovitosti proti žalované Ruské federaci. Odvolací soud uvedl, že se jedná o nemovitosti vlastněné a užívané pro účely diplomatické mise a žalovaná zde jedná jako suverénní nositelka veřejné moci, v důsledku čehož požívá funkční imunity. Dle dovolatelky je však pravomoc českých soudů založena ustanovením § 47 odst. 3 písm. a) a b) ZMPSP, protože předmětem řízení je nemovitý majetek států uvedených v § 47 odst. 1 (tj. cizích států požívajících imunity). Nejvyšší soud však nedal žalobkyni za pravdu, neboť se jednalo o místnosti diplomatické mise. Podle Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích jsou takové místnosti nedotknutelné a přijímající stát je povinen všemožně usnadnit výkon funkce mise. Předběžné opatření by jistě zasáhlo do výkonu funkce, a proto Nejvyšší soud rozhodl, že se jedná o případ, kdy cizí stát v České republice požívá imunitu.⁶⁴

Z těchto rozhodnutí lze vyvodit tři základní principy pro přiznání imunit. Za prvé jsou imunity odvozovány z nezávislosti a svrchované rovnosti států, dále nejsou imunity považovány za absolutní, tzn. že cizí státy jsou vyňaty z pravomoci českých orgánů veřejné moci pouze ve vztahu k jednání ve výkonu moci a dle třetího principu omezený charakter státních imunit odráží jejich funkční charakter. Rozlišení *acta iure imperii* a *acta iure gestionis* provádí Nejvyšší soud podle objektivní povahy úkonu cizího státu; to je v současnosti převládající přístup. V jeho rozhodnutích je možné vyzorovat tendenci k rozšiřování okruhu právních vztahů charakterizovaných rovností účastníků, ve kterých imunita cizím státům nenáleží. Právní principy však byly v uvedených rozhodnutích definovány příliš široce a případnou aplikací českými orgány veřejné moci by mohlo docházet k porušování mezinárodního práva Českou republikou. Příkladem může být kritérium Nejvyššího soudu, podle kterého se imunita nevztahuje na veškeré občanskoprávní nároky vyplývající ze zásahů do osobní integrity či majetku. Obvykle se totiž k přiznání imunity vyžadují další podmínky, např. podmínka teritoriálního nexu.⁶⁵ Obecně lze však v rozhodování Nejvyššího soudu vyzorovat, že následuje celosvětově převládající restriktivní pojetí. Již v prvním rozhodnutí z roku 2008 vyložil soud jurisdikční imunitu

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2011, sp. zn. 30 Cdo 2594/2009.

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. listopadu 2013, sp. zn. 22 Cdo 2357/2012.

⁶⁵ POLÁČKOVÁ VAN DER PLOEG, K., op. cit., s. 78-82.

nikoliv jako absolutní, ale jako funkční. V té době byl ovšem stále platný a účinný ZMPSP, který byl v mnoha případech považován za úpravu absolutních imunit.

V souvislosti s civilní rekodifikací, účinnou ke dni 1. 1. 2014, došlo k přijetí zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Nový zákon reflektuje nejen výše uvedenou judikaturu Nejvyššího soudu po roce 2008, která pojímala státní imunitou jako omezenou, ale i vývoj mezinárodního práva a nyní výslovně obsahuje pravidlo o výjimkách z pravomoci českých soudů a jiných orgánů veřejné moci ve svém ustanovení § 7. Pravidlo výslovně přiznává imunitu států pouze v omezeném rozsahu, který definuje pomocí odkazu na mezinárodní právo.⁶⁶ Dle § 7 odst. 1 jsou tedy z pravomoci vyňaty cizí státy, pokud jde o řízení vyplývající z jejich jednání a úkonů učiněných při výkonu jejich státních a jiných veřejných pravomocí a funkcí, včetně jejich majetku, který je k takovému výkonu používán nebo určen.⁶⁷

Případy, ve kterých není cizí stát vyňat z pravomoci českých soudů, upravuje ustanovení § 7 odst. 2.⁶⁸ Uvedené ustanovení reflektuje Úmluvu OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku z roku 2004. Vzhledem k okolnosti, že daná úmluva není doposud platná, zůstává pro nás relevantní odkaz na mezinárodní právo.⁶⁹

Lze předpokládat, že interpretace a aplikace přiznávání imunit cizím státům v ČR dle § 7 zákona o mezinárodním právu soukromém budou ovlivňovány třemi nejvýznamnějšími okolnostmi: judikaturou Nejvyššího soudu, ustanoveními Úmluvy OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku a ústavním pořádkem České republiky, které budou mít význam zejména v případech, kdy došlo k porušení lidských práv žalovaným státem.⁷⁰

⁶⁶ Tamtéž, s. 75-77.

⁶⁷ § 7 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸ § 7 odst. 2 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů: *“Vynečení z pravomoci českých soudů se nevztahuje na jiná jednání, úkony nebo případy, a to v rozsahu, v němž podle obecného mezinárodního práva nebo mezinárodní smlouvy lze proti cizímu státu uplatňovat práva u soudů jiného státu“.*

⁶⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

⁷⁰ POLÁČKOVÁ VAN DER PLOEG, K., op. cit., s. 89.

2. Mezinárodní právní úprava imunit

V současné době neexistuje obecná mezinárodní smlouva upravující imunity států, protože platné mezinárodní smlouvy upravují pouze některé otázky spojené se státní imunitou nebo jde pouze o regionální smlouvy. Mezníkem představujícím obecně přijímaný režim imunit států by se mohla stát Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách a jejich majetku z roku 2004.⁷¹

První mnohostrannou mezinárodní smlouvou byla tzv. Bruselská úmluva z roku 1926 upravující restriktivní imunitu států vztahující se na lodě a jejich náklady. Úpravu imunit států a jejich majetku obsahující také mezinárodní smlouvy vztahující se k civilnímu letectví a kosmickému prostoru. Civilní odpovědnost za přeshraniční jaderné škody je také upravena v mezinárodních smlouvách, které upravují způsob uplatnění nároků soukromých osob vůči cizím státům.⁷²

V této kapitole bude nejdříve rozebrána Evropská úmluva o státní imunitě, která je historicky starší, a následně Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, ke které přistoupila i Česká republika. Na závěr bude zhodnocen význam těchto úmluv pro další vývoj imunit států.

2.1. Evropská úmluva o státní imunitě

Evropská úmluva o státní imunitě (dále jen „Evropská úmluva“), která byla přijata Radou Evropy v roce 1972 a v platnost vstoupila roku 1976, je jediným v současnosti platným rozsáhlým mnohostranným nástrojem, který se týká státní imunity.⁷³

Evropská úmluva kodifikovala právo státní imunity poměrně brzy, ještě v době, kdy bylo pojetí restriktivní imunity zpochybňováno a kdy i některé signatářské státy stále zastávaly pojetí absolutní. Výsledkem se tak stal kompromis, který se pokoušel spojit princip restriktivní imunity se striktním požadavkem na územní souvislost a fakultativní opční ustanovení, které umožňovalo státům zachovat si výjimku z imunity. Takové prohlášení, které bylo učiněné na základě opčního ustanovení, se však nesmělo dotknout jurisdikční imunity státu, které požívá v případě vrchnostenských aktů.⁷⁴ Z uvedeného vyplývá základní pravidlo Evropské úmluvy, kdy státy požívají imunity vůči jurisdikci jiných států s taxativně

⁷¹ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 21-22.

⁷² Tamtéž, s. 22-24.

⁷³ BRÖHMER, J., op. cit., s. 119.

⁷⁴ Tamtéž, s. 119-120.

stanovenými výjimkami, které vyplývají z dělení úkonů států na vrchnostenské a nevvrchnostenské akty.⁷⁵

Přestože Evropská úmluva byla ratifikována pouze osmi státy, stala se velmi přínosnou. Ovlivnila později přijímané vnitrostátní úpravy o státních imunitách a rovněž i Úmluvu OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Především se však jednalo o první souhrnnou právní úpravu státních imunit.⁷⁶

2.1.1. Základní principy a struktura Evropské úmluvy

Prvním a nejdůležitějším znakem Evropské úmluvy je, že neusiluje pouze o úpravu otázky související s jurisdikční imunitou, ale také o úpravu uznání a vynucení soudních rozhodnutí vydaných vůči cizímu státu. Tato úprava byla zajímavá zejména pro ty smluvní státy, které již ve své praxi aplikovaly rozlišování úkonů států na *acta iure imperii* a *acta iure gestionis*.⁷⁷

Dále bylo třeba určit hranici mezi případy, ve kterých by se mohla uplatnit imunita, a případy, ve kterých by uplatněna být neměla. V úvahu přicházela tři různá řešení. Jako nejvhodnější se ukázala úprava spočívající v obecném zachování imunity cizího státu, ale s tím, že budou v Evropské úmluvě konkrétně definovány kategorie činnosti, kdy cizí stát nebude požívat imunity. Toto řešení se promítlo do finální podoby Evropské úmluvy a čl. 1 - 14 tak obsahují případy, ve kterých nemůže být uplatněna imunita.⁷⁸

Třetím základním rysem Evropské úmluvy je zakotvení principu, že výkon rozhodnutí vůči majetku smluvního státu nemůže být proveden ve státě soudu. Na druhou stranu, v případech nespádajících pod státní imunitu, každý smluvní stát přijímá závazek, aby soudní rozhodnutí vydaná vůči nim jiným smluvním státem, která již nemůžou být zrušena či vůči kterým nemůže být podáno odvolání, nabyla účinků.⁷⁹ Posledním znakem Evropské úmluvy je již výše uvedený opční režim zakotvený v čl. 24 úmluvy, který umožňuje rozšířit výjimky z jurisdikční imunity při zachování imunity státu ve vztahu k vrchnostenským aktům a také prolomit absolutní nemožnost výkonu rozhodnutí vůči cizímu majetku druhého státu.⁸⁰

Evropská úmluva celkově obsahuje preambuli a 41 článků začleněných do šesti kapitol. V kapitole první je upravena jurisdikční imunita a případy, kdy se tato imunita neuplatní. Další kapitola stanovuje procesní pravidla, třetí kapitola zakotvuje účinnost soudních

⁷⁵ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 25.

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ SINCLAIR, I. M. The European Convention on State Immunity. *The International and Comparative Law Quarterly*, 1973, roč. 22, č. 2, s. 266-267.

⁷⁸ Tamtéž, s. 267.

⁷⁹ Tamtéž, s. 268.

⁸⁰ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 26.

rozhodnutí a čtvrtá kapitola obsahuje opční ustanovení. V posledních kapitolách jsou zachycena obecná a závěrečná ustanovení. Evropská úmluva obsahuje také jeden protokol, který se vztahuje k čl. 21 a 34 úmluvy.⁸¹

2.1.2. Výjimky z jurisdikční imunity

Jak již bylo výše uvedeno, v čl. 1 – 14 Evropské úmluvy jsou vymezeny situace, ve kterých státu není přiznána imunita. Tento seznam se především snaží formulovat kritéria, která ospravedlní výkon jurisdikce vůči cizímu státu soudem státu soudu a která budou v nezbytném rozsahu v souladu s pojetím, že jurisdikce může být vykonána s ohledem na *acta iure gestionis*.⁸²

Články 1 – 3 Evropské úmluvy zakotvují obecná pravidla, kdy není imunita přiznána a která nejsou závislá na pojmu *acta iure gestionis*.⁸³ Dle čl. 1 smluvní stát, který zahájí či zasahuje do řízení před soudem jiného smluvního státu nebo učiní protinárok, se podrobí pravomoci soudu tohoto státu. Imunita dále nenáleží státu, který se zavázal podrobit se pravomoci soudu (čl. 2) či který v řízení před soudem jiného smluvního státu již učinil krok (čl. 3).⁸⁴

Články 4 – 14 obsahují pravidla nepřiznání imunity, která jsou založená na konceptu, že imunita se neváže na nevrchnostenské akty státu.⁸⁵ Výjimky stanovené v čl. 5- 14 pak souvisí se soukromým právem a obchodním jednáním. Jedná se např. o pracovní smlouvy, záležitosti obchodních společností, patenty a obchodní známky, nehmotný a hmotný majetek, dary, zranění osob, arbitráž či insolvenční řízení. Každá z těchto výjimek však obsahuje požadavek jurisdikčního spojení obou států. Jestliže řízení nespadá do některých situací vyjmenovaných v předchozích člancích, náleží smluvnímu státu imunita dle čl. 15.⁸⁶

2.1.3. Vliv a význam Evropské úmluvy o státní imunitě

Cílem Evropské úmluvy bylo zajistit jednotlivcům ochranu práva v případě soukromoprávní žaloby proti státům. Její novost spočívá v přijetí restriktivního pojetí jurisdikční imunity ve formě smlouvy a uložení závazku smluvním stranám dobrovolně implementovat jakékoliv rozhodnutí vydaného vůči nim.⁸⁷

⁸¹ Evropská úmluva o státní imunitě č. 074 ze dne 16. května 1972.

⁸² SINCLAIR, I. M., op. cit., s. 269.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Evropská úmluva o státní imunitě č. 074 ze dne 16. května 1972.

⁸⁵ SINCLAIR, I. M., op. cit., s. 270.

⁸⁶ FOX, H., 2004, op. cit., s. 97.

⁸⁷ Tamtéž, s. 95.

Případy, ve kterých není přiznána imunita, vymezené v první kapitole Evropské úmluvy, ovlivnily státy a soudy států ve vývoji restriktivního pojetí jurisdikčních imunit. Evropská úmluva ovlivnila zejména britský zákon o imunitě, *State Immunity Act* z roku 1978, zákon přijatý v roce 1976 v USA, tzv. *Foreign Sovereign Immunities Act* či zákony přijaté v Singapuru, Kanadě, Pákistánu a Austrálii. Podle vnitrostátní úpravy těchto států požívají imunity pouze veřejné akty státu.⁸⁸

Ačkoliv Evropská úmluva ovlivnila vnitrostátní úpravu státních imunit v řadě států, byla ratifikována jen menšinou členských států Evropské rady a prakticky nebyla po dobu své platnosti použita k řešení sporů. Neochota států přistoupit k této úmluvě může souviset s komplikovanou úpravou a vnitřní slabostí samotné úmluvy. Evropská úmluva však jistě přispěla k posílení první jistoty ve vztazích mezi právními subjekty smluvních států.⁸⁹

2.2. Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku

Další významnou kodifikací upravující jurisdikční imunitu je Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku (dále jen „Úmluva OSN“) přijatá dne 2. 12. 2004 v New Yorku.⁹⁰ Úmluva OSN je výsledkem řady návrhů článků představených v roce 1991 Komisí pro mezinárodní právo.⁹¹

Jednání o návrhu článků probíhala po řadu let a bylo nezbytné, aby se Komise pro mezinárodní právo zabývala i nevyřešenými prvky návrhů článků. Šlo zejména o pojetí států pro účely imunit, kritéria pro určení obchodní smlouvy, pojetí státního podniku či jiného subjektu ve vztahu k obchodním transakcím, pracovní smlouvy a donucovací opatření proti majetku cizího státu. Komise poté přijala doporučení ohledně možné úpravy nevyřešených problémů a následně ad hoc výbor ustanovený Valným shromážděním zpracoval finální návrh Úmluvy OSN o jurisdikčních imunitách států.⁹²

2.2.1. Obecná charakteristika a struktura Úmluvy OSN

Úmluva OSN upravuje restriktivní pojetí imunity, avšak pozornost věnuje také vymezení hranice mezi imunitou a jurisdikčními nároky, čemuž odpovídá i její struktura.⁹³ Úmluva OSN obsahující preambuli a 33 článků je rozdělena do šesti částí. V úvodních ustanoveních je

⁸⁸ BALÁŠ, V. Vynětí států z pravomoci cizích soudů - trendy. *Právník*. 1996, roč. 85, č. 4, s. 314-315.

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ CABAN, Pavel. Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 24, s. 875.

⁹¹ BROWNLIE, I., op. cit., s. 373-374.

⁹² CABAN, P., 2007, op. cit., s. 27.

⁹³ BROWNLIE, I., op. cit., s. 374.

upravena obecná působnost, použití pojmů a dále výsady a imunity nedotčené úmluvou. V části o obecných zásadách čl. 5 vymezuje základní pravidlo o obecném přiznání imunity, v následujících člancích výjimky z imunity a v části třetí vyjmenovává řízení, ve kterých se nelze dovolávat státní imunity. Následující části upravují exekuční imunitu a procesní pravidla řízení. Poslední část obsahuje závěrečná ustanovení, mimo jiné ratifikaci, přijetí a schválení Úmluvy OSN a její vstup v platnost.⁹⁴

Působnost Úmluvy OSN je vymezena v čl. 1,⁹⁵ který označuje předmět aplikace článků Úmluvy OSN. Návrh článků Úmluvy OSN ve svém komentáři definuje pojem jurisdikční imunity, který se v kontextu Úmluvy OSN pojímá nejen jako právo suverénních států na vynětí z jurisdikce cizího státu, ale také jako zákaz výkonu veškerých správních či výkonných pravomocí jakýmkoliv opatřeními či postupy. Tento koncept tedy pokrývá celý soudní proces od zahájení řízení až po vydání a výkon rozhodnutí.⁹⁶

Dle obecného pravidla Úmluvy OSN v čl. 5 státy a jejich majetek požívají imunity vůči soudnímu řízení v jiných státech. Základní pojmy jsou pro účely Úmluvy OSN a také tohoto pravidla vymezeny v čl. 2, kde je pojem soud definován jako jakýkoliv státní orgán nezávisle na názvu, který je oprávněn vykonávat soudní funkce.⁹⁷ Úkony, které jsou předmětem soudního řízení, musí být přičitatelné cizímu státu.⁹⁸ Stát je v Úmluvě OSN poměrně široce vymezen a rozumí se jím stát a jeho různé orgány státní moci, celky tvořící federální stát nebo nižší politické celky uvnitř státu, které jsou oprávněné provádět úkony v rámci výkonu svrchované moci a jednájí v tomto postavení, agentury nebo organizace státu či jiné subjekty, pokud jsou oprávněny provádět a skutečně provádějí úkony v rámci výkonu svrchované moci státu a zástupce státu jednájí v tomto postavení.⁹⁹ V důsledku této definice je nutné za úkony cizího samostatného cizího státu považovat také úkony zástupců cizího státu provedené v úředním postavení těchto osob (představitelé ministerstev, diplomaté apod.). Úmluva OSN dále vymezuje, které výsady a imunity nejsou dotčené a vylučuje retroaktivní působnost.¹⁰⁰

Imunita není státům přiznána pouze v případech stanovených Úmluvou OSN. V souladu se zněním preambule bude však možné i v případě platnosti Úmluvy OSN, aby mezi

⁹⁴ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

⁹⁵ Čl. 1: „*Tato Úmluva se vztahuje na imunitu státu a jeho majetku vůči jurisdikci soudů jiného státu.*“

⁹⁶ INTERNATIONAL LAW COMMISSION. Document A/46/10. *Report of the International Law Commission on the work of its forty-third session*, 29 April - 19 July 1991, Official Records of the General Assembly, Forty-sixth session, Supplement No. 10. s. 13.

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ CABAN, P., 2006, op. cit., s. 876.

⁹⁹ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

¹⁰⁰ CABAN, P., 2006, op. cit., s. 876.

smluvními stranami existoval prostor pro další vývoj právní úpravy státních imunit. Tento prostor bude však výrazně omezen, neboť obyčejová úprava by mohla mít význam pouze v případě úpravy dílčích problémů, které nejsou zcela zahrnuty ve výjimkách z imunity nebo které se týkají zvláštních procesních pravidel týkajících se řízení proti cizímu státu.¹⁰¹

Obecné pravidlo týkající se imunity státu v čl. 5, může vyvolávat dojem, že jde o potvrzení klasického postavení státu jako hlavního představitele v tzv. právu národů („*law of nations*“). Zakotvením výjimek z imunity či možnosti za určitých podmínek vykonat rozhodnutí vůči majetku cizího státu se však vyrovnává pozice státu. Stát je tedy rovněž - co se týká smluv a obchodních jednání - podřízen právu vztahujícímu se k soukromým osobám a obchodním korporacím.¹⁰²

Na závěr je vhodné vymezit, jaký je vzájemný vztah mezi Úmluvou OSN a Evropskou úmluvou o státní imunitě. Na základě čl. 33 Evropské úmluvy by nic, co je v této úmluvě uvedeno, nemělo ovlivnit současné ani budoucí mezinárodní dohody upravující v této materii zvláštní oblasti.¹⁰³ Úmluva OSN však pokrývá úpravu celé oblasti státních imunit, a proto nespadá pod dohody vymezení v čl. 33. Na druhou stranu Úmluva OSN v čl. 26 zakotvuje pravidlo, na základě kterého by neměla být dotčena práva a povinnosti smluvních stran, vyplývající z Evropské úmluvy. Jestliže tedy nastane situace, kdy jsou státy smluvními stranami obou úmluv, bude se aplikovat Evropská úmluva, protože ta vylučuje jiné mezinárodní dohody upravující zvláštní oblasti; Úmluva OSN přitom ponechává nedotknutelné veškeré mezinárodní dohody. Toto platí v případě, že si smluvní strany danou problematiku neupraví odchylně. Jedním z možných řešení pro smluvní státy obou úmluv, které je v současné době nejvýrazněji prosazováno, je dohoda smluvních stran stanovující, že tyto přestanou být vázány Evropskou úmluvou dnem, kdy vstoupí v platnost Úmluva OSN.¹⁰⁴

2.2.2. Výjimky z jurisdikční imunity

Jak již bylo výše uvedeno, obecným pravidlem Úmluvy OSN je, že cizí stát má nárok na vynětí z pravomoci státu fóra a stát fóra je povinen zdržet se výkonu své pravomoci před

¹⁰¹ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 29-30.

¹⁰² FOX, Hazel. In Defence of State Immunity: Why the UN: Convention on State Immunity is Important. *International and Comparative Law Quarterly*, 2006, roč. 55, s. 400.

¹⁰³ Article 33: „*Nothing in the present Convention shall affect existing or future international agreements in special fields which relate to matters dealt with in the present Convention.*“

¹⁰⁴ FOX, H., WEBB, P., op. cit., s. 296.

svými soudy s výjimkou použití některé ze stanovených výjimek z imunity. Ustanovení čl. 7 – 18 Úmluvy OSN stanovující výjimky jsou velmi detailní a technická.¹⁰⁵

První a základní výjimkou ze státní imunity, zachycenou v čl. 7 – 9, je výslovný či implicitní souhlas státu s výkonem soudní pravomoci cizího státu.¹⁰⁶ V čl. 7 je upraven výslovný souhlas s výkonem jurisdikce, který může být vyjádřen mezinárodní dohodou, v písemné smlouvě, prohlášením učiněným před soudem nebo písemným sdělením v konkrétním řízení. Za souhlas s jurisdikcí státu se považuje také situace, kdy se stát účastní řízení nebo učiní protinárok před soudem jiného státu (čl. 8 a 9).¹⁰⁷

Následující články Úmluvy OSN obsahují taxativní výčet případů, ve kterých státy podléhají jurisdikci soudů jiných států nezávisle na svém souhlasu. Nejdůležitějším je čl. 10 upravující výjimku z imunit států, který se týká obchodních transakcí definovaných v čl. 2.¹⁰⁸ Imunita státu nenáleží, pokud se účastní obchodní transakce s cizí fyzickou či právnickou osobou a - podle použitelných pravidel mezinárodního práva soukromého - spory týkající se obchodní transakce spadají do jurisdikce soudu jiného státu; stát se nemůže dovolávat imunity vůči této jurisdikci v řízení vzniklém z této obchodní transakce.¹⁰⁹ I přesto, že je úmluva OSN založena na restriktivním pojetí jurisdikční imunity, vztahuje se k této výjimce několik omezení. Výjimka se podle čl. 10 odst. 2 neuplatní v případě obchodních transakcí mezi státy, nebo v případě jiné dohody stran obchodních transakcí.¹¹⁰

Mezi další výjimky z imunity patří smlouvy o zaměstnávání osob, o škodách na zdraví a majetku, vlastnictví, držbě a užívání majetku, duševním a průmyslovém vlastnictví, účasti ve společnostech nebo jiných kolektivních subjektech, lodích vlastněných či provozovaných státem a dohoda o předložení sporu k rozhodčímu řízení.¹¹¹

V souvislosti s ochranou lidských práv se jeví účelné se blíže věnovat výjimce stanovené v čl. 12 Úmluvy OSN, tedy výjimce vztahující se ke škodám na zdraví a majetku. Dle tohoto článku se stát nemůže dovolávat imunity vůči jurisdikci před příslušným soudem jiného státu v řízení týkajícím se peněžité náhrady za smrt či újmu na zdraví osoby nebo za poškození či ztrátu hmotného majetku způsobenou jednáním či opomenutím, které lze údajně státu přičíst,

¹⁰⁵ STEWART, David P. The UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property. *The American Journal of International Law*, 2005, roč. 99, č. 1, s.197-198.

¹⁰⁶ CABAN, P., 2006, op. cit., s. 877

¹⁰⁷ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

¹⁰⁸ CABAN, P., 2006, op. cit., s. 877.

¹⁰⁹ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

¹¹⁰ STEWART, David P., op. cit., s. 198.

¹¹¹ Tamtéž

pokud k jednání či opomenutí došlo zcela či zčásti na území uvedeného jiného státu a pokud byl původce jednání či opomenutí přítomen na tomto území v době, kdy k jednání či opomenutí došlo, ledaže by se státy dohodly jinak.¹¹²

Pokud jednání přičitatelné státu splňuje uvedené podmínky, lze na něj vztáhnout ustanovení čl. 12, bez ohledu na to, zda škoda či újma byly způsobeny vrchnostenským či veřejnoprávním jednáním cizího státu. Přestože toto ustanovení primárně směřuje na získání náhrady škody způsobené při dopravních nehodách na území státu soudu, lze ho použít i na úmyslné útoky proti životu a zdraví. Čl. 12 se však nevztahuje na případy, kdy nedošlo k újmě na zdraví či k hmotné škodě na majetku.¹¹³

Mezinárodní soudní dvůr (dále jen „MSD“) ve svém rozhodnutí *Jurisdikční imunity*, jež bude podrobně rozebráno níže, deklaroval obecné pravidlo obyčejového mezinárodního práva, že stát požívá imunity z řízení před národním soudem jiného státu s kompletním vylučujícím účinkem soudní jurisdikce ve vztahu ke všem dalším aspektům vyplývajícím ze spáchaného jednání daného státu. Ve vztahu k těmto civilním deliktům lze uvést tři kontroverzní oblasti: škoda vyplývající z ozbrojených konfliktů, škoda na životním prostředí a škoda vyplývající z porušení procesních základních lidských práv.¹¹⁴

V rámci územních jurisdikčních požadavků stanovených v č. 12 je Úmluva OSN v souladu s procesním právem na přístup k soudu v případě odebrání imunity pro újmu na zdraví či škody na hmotném majetku, které vyplývá z porušení základních lidských práv cizím státem, a tím se v podstatě rozšiřují povolená řízení před národními soudy státu, kde byla škoda cizím státem způsobena.¹¹⁵

Lze tak shrnout, že čl. 12 je vytvořen tak, aby umožnil běžné řízení, na jehož základě se poskytne určitá úleva jednotlivci, který utrpěl škodu na majetku nebo fyzickou újmu či popřípadě jehož předek utrpěl takovou újmu.¹¹⁶ Ustanovení se proto nevztahuje na řízení vztahující se k porušování lidských práv, ke kterým došlo mimo území státu soudu, a to včetně válečných zločinů, porušení základních lidských práv a kogentních norem, což je předmětem časté kritiky.¹¹⁷

¹¹² Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

¹¹³ CABAN, P., 2006, op. cit., s. 878.

¹¹⁴ FOX, H., WEBB, P., op. cit., s. 480-481.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 482.

¹¹⁶ INTERNATIONAL LAW COMMISSION. Document A/46/10. *Report of the International Law Commission on the work of its forty-third session*, 29 April - 19 July 1991, Official Records of the General Assembly, Forty-sixth session, Supplement No. 10. s. 45-46.

¹¹⁷ HAFNERM Gergard. *United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property (2004)* [online]. Opil.ouplaw.com, červenec 2010 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na

2.2.3. Vliv a význam Úmluvy OSN

Úmluva OSN je vyjádřením shody států podpořit restriktivní pojetí státních imunit v případě civilních řízení před národními soudy. Z pohledu specializovaných právníků a diplomatů, kteří se zabývali vytvářením Úmluvy OSN až do jejího schválení, jde o významný úspěch.¹¹⁸

Text Úmluvy OSN představuje celosvětový konsenzus, který se vyvinul z doktrín i z praxe. Uvedené výjimky byly tak již dříve uznávány a používány soudy s cílem vyvážit legitimní zájmy státu při výkonu své svrchované moci s potřebou poskytnout vhodné prostředky pro osoby jednající v soukromém zájmu se státem.¹¹⁹ Současná praxe jednotlivých států vztahující se k imunitě států je komplikovaná a různorodá, a proto Úmluva OSN může představovat pro některé státy¹²⁰ zdroj jistoty a také detailní mezinárodní pravidla pro jejich národní soudy.¹²¹

Úmluva OSN však jistě není finální úpravou v této oblasti. Mnoho z jejích ustanovení je výsledkem složitých kompromisů a v určitých aspektech se může jevit jako konzervativní. Ze strany některých států dochází i k její kritice, kdy namítají v konkrétních člancích nejrůznější nedostatky a opomenutí (např. pojem obchodních transakcí v čl. 10). Nakonec ale bude vliv a účinnost úmluvy záviset na tom, jak bude právní úprava implementována na úrovni států a jak bude aplikována v konkrétních situacích.¹²²

Vzhledem k zaměření této diplomové práce na téma souvislosti jurisdikční imunity a ochrany lidských práv považuje autorka práce za vhodné dále uvést názory na případnou úpravu výjimky z jurisdikční imunity za účelem ochrany lidských práv v úmluvě OSN.

Jedním z důvodů kritiky Úmluvy OSN se pro některé stala absence protokolu o lidských právech, protože lze předpokládat problémy při uplatňování náhrady škody z důvodů nejasností a nedostatků Úmluvy OSN. S ohledem na výklad čl. 5, 6 a 12 nepřichází v úvahu interpretace, která by přesvědčila národní soudy, že Úmluva OSN schvaluje podání civilní žaloby proti státům či jejich úředníkům pro spáchané trestné činy podle mezinárodního práva v zahraničí. Spojené státy americké se v této souvislosti pokusily o restriktivní výklad čl. 12 upravujícího výjimku z jurisdikční imunity státu z důvodu škody na zdraví a majetku, který by se měl aplikovat pouze na obchodní jednání a vyloučit tak z této výjimky vládní jednání ve

<<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law/epil/9780199231690/law-9780199231690-e549?rskey=tooXcw&result=23&prd=EPIL>>.

¹¹⁸ FOX, H., 2006, op. cit., s. 399.

¹¹⁹ STEWART, David P., op. cit., s. 210.

¹²⁰ př. Čína a státy bývalého Sovětského svazu, které až do nedávna zastávaly absolutní pojetí státních imunit

¹²¹ FOX, H., 2006, op. cit., s. 399.

¹²² STEWART, David P., op. cit., s. 210-211

státě soudu. Objevuje se zde množství otázek, které bude třeba vyřešit. V úvahu přichází možnost deklarace či výhrady; ani jedna z možností se ale nejeví jako bezproblémová. Efektivním řešením se zdá být přijetí protokolu, který by výslovně uznal, že národní soudy mohou přijímat civilní i trestní žaloby podané proti státům, jejich orgánům a pracovníkům na náhradu škody způsobenou genocidou, zločiny proti lidskosti, válečnými trestnými činy, mučením a dalšími trestnými činy podle mezinárodního práva bez ohledu na místo spáchání. Vzhledem k tomu, že k přijetí Úmluvy OSN došlo po téměř čtvrt století práce, je ale nepravděpodobné, že by takový protokol byl v dohledné době zpracován, přijat a ratifikován.¹²³

Samozřejmě se objevují opačné názory, které zastávají současné pojetí Úmluvy OSN a vylučují přijetí protokolu o lidských právech, popř. výjimky z jurisdikčních imunit. Dle těchto názorů se Úmluva OSN vztahuje pouze k záležitostem soukromého a obchodního práva. Není zde žádný prostor pro debaty za účelem přijetí dodatkového protokolu, který by vylučoval imunitu v případě mimosmluvních závazků, a to ani v případě porušení lidských práv. Dále se argumentuje tím, že pokud by v návrhu úmluvy OSN byla výjimka z jurisdikční imunity z důvodu porušení mezinárodního práva, pravděpodobně by ani nedošlo k souhlasu na znění textu Úmluvy OSN.¹²⁴

Lze shrnout, že v době práce na přípravě Úmluvy OSN nebyla úprava ochrany lidských práv jedním ze stěžejních témat a zřejmě ani dnes není vůle takovou úpravu přijmout. Vzhledem k významu Úmluvy OSN a jejímu využívání v rozhodovací praxi soudů by však úprava vztahu jurisdikční imunity a ochrany lidských práv přispěla k vyjasnění dané problematiky.

Ačkoliv je Úmluva OSN výsledkem obtížného kompromisu a neřeší z teoretického pohledu zcela důsledně veškeré upravované záležitosti, představuje významný mezník mezinárodněprávní úpravy státních imunit. Jedná se o poměrně kvalitní souhrnnou úpravu restriktivního pojetí státních imunit, které bylo rovněž přijato vyspělými demokratickými státy Evropy i Severní Ameriky. Úmluva OSN představuje základ pro harmonizaci praxe států a pro Českou republiku se stala podnětem k přizpůsobení vnitrostátní právní úpravy.¹²⁵

¹²³ HALL, C. K. UN Convention on State Immunity: The Need for a Human Rights Protocol. *ICLQ*, 2006, roč. 55, s. 425-426.

¹²⁴ FOX, H., 2006, op. cit., s. 405-406.

¹²⁵ CABAN, P., 2006, op. cit., s. 880.

2.2.4. Ratifikace Úmluvy OSN Českou republikou

Česká republika ve své vnitrostátní úpravě upustila od absolutního pojetí imunit a přiklonila se ke koncepci restriktivního pojetí; pro odlišení případů pokrytých a nepokrytých imunitou se bere v úvahu Úmluva OSN. Než však vstoupí v platnost, je potřeba vycházet z obecného mezinárodního práva. Přesto je možné již nyní považovat ustanovení Úmluvy OSN za zachycení jeho současného stavu.¹²⁶

Česká republika podepsala Úmluvu OSN s výhradou ratifikace na základě souhlasu vlády dne 13. října 2006. Vnitrostátní právní úprava byla odlišná od úpravy obsažené v Úmluvě OSN, neboť byla postavena na absolutním pojetí jurisdikčních imunit. Vzhledem k této skutečnosti bylo rozhodnuto počkat s ratifikací do doby, než bude přijata vnitrostátní právní úprava, která bude vycházet ze stejných zásad jako právní režim založený Úmluvou OSN.¹²⁷ K ratifikaci nakonec došlo dne 12. března 2015. Úmluva OSN byla doposud ratifikována 21 státy. To znamená, že stále není platná.¹²⁸ K její platnosti je totiž dle čl. 30 potřeba uložení 30 ratifikačních listin nebo listin o přijetí, schválení nebo přístupu u generálního tajemníka Organizace spojených národů.¹²⁹

Úmluva OSN zatím nepředstavuje mezinárodní smlouvu, kterou by byla Česká republika vázána, a to proto, že se nejedná o smlouvu platnou z důvodu nedostatečného počtu ratifikací. Tato smlouva proto doposud nebyla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv a v důsledku toho zatím nenaplnuje požadavky stanovené v čl. 10 Ústavy ČR, není součástí platného řádu České republiky a nemá aplikační přednost před zákony. Než se stane Úmluva OSN platnou a bude tedy i součástí českého právního řádu, bude z hlediska pozitivního práva imunita států řešena na základě § 7 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a na základě obyčejového mezinárodního práva.¹³⁰

Problematickým se tak může jevit postoj Ministerstva zahraničních věcí, podle kterého Úmluva OSN představuje kodifikaci mezinárodního obyčejového práva. Veškerá ustanovení Úmluvy OSN totiž nejsou odrazem obyčejového práva. K obyčejovému charakteru Úmluvy OSN se vyjádřil v svých rozhodnutích Mezinárodní soudní dvůr a to poněkud rezervovaně.

¹²⁶ PTÁČEK, Lubomír. In BŘÍZA, Petr (ed.). *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 56 (§ 7 zákona o mezinárodním právu soukromém).

¹²⁷ Předkládací zpráva pro Parlament České republiky k Úmluvě Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

¹²⁸ United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property New York, 2 December 2004 [online]. Treaties.un.org, [cit. 21. ledna 2017]. Dostupné na <https://treaties.un.org/Pages/ShowMTDSGDetails.aspx?src=UNTSOnline&tabid=2&mtmsg_no=III-13&chapter=3&lang=en> .

¹²⁹ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

¹³⁰ POLÁČKOVÁ VAN DER PLOEG, K., op. cit., s. 84-85.

Ke stejné otázce se vyjádřil také Evropský soud pro lidská práva, který použil ustanovení Úmluvy OSN vůči žalovanému státu jako ustanovení obyčejového práva s tím, že Úmluva OSN může být aplikována jako kodifikace obyčejového práva, ledaže by žalovaný stát vůči ní vnesl námitku. Přístup Evropského soudu pro lidská práva k obyčejovému charakteru je tak znatelně vstřícnější než postoj Mezinárodního soudu pro lidská práva.¹³¹

Úmluva OSN je shrnutím relevantního práva v oblasti státních imunit a vzhledem k tomu a také vzhledem k praxi ESLP je pravděpodobné, že doktrína státních imunit bude v České republice interpretována odkazem na Úmluvu OSN.¹³²

2.3. Vztah mezinárodních smluv a obyčejového mezinárodního práva

Objevila se řada tvrzení, že obě výše uvedené úmluvy reprezentují současný stav obecného mezinárodního práva v oblasti státních imunit. Samotné texty obou úmluv obsahují určité znaky svědčící o síle tvrzení, že pravidla v nich zakotvená představují obyčejové právo. Avšak již v preambuli Evropská úmluva naznačuje, že úmluva není kodifikací obecného práva. Jedná se o velmi váhavý a rezervovaný přístup.¹³³

Z preambule vyplývá, že Evropská úmluva bere v úvahu skutečnost, že v mezinárodním právu převažuje tendence omezovat případy, kdy stát může namítat imunitu před cizími soudy. Smluvní státy usilují ve vzájemných vztazích o vytvoření nového pravidla vztahujícího se k rozsahu jurisdikční imunity jednoho státu před soudy jiného státu, které zároveň zajistí výkon rozhodnutí vydaného vůči jinému státu. Zdá se, že Evropská úmluva proto předpokládá, že takové obecné pravidlo se mimo režim této úmluvy nevyskytuje, jinými slovy, že takové pravidlo neexistuje v obecném mezinárodním právu. Preambule totiž deklaruje, že jejím cílem je založit a nikoli kodifikovat, nahradit či pozměnit stávající pravidlo.¹³⁴

Rezoluce Valného shromáždění 59/38 z 2. prosince 2004, kterou byla přijata Úmluva OSN, zdůrazňuje význam jednoty a jasnosti v právu jurisdikčních imunit států a jejich majetku a roli Úmluvy OSN v této oblasti.¹³⁵ Preambule Úmluvy OSN následně uvádí, že mezinárodní úmluva o jurisdikčních imunitách by přispěla ke kodifikaci a rozvoji mezinárodního práva a harmonizaci praxe v této oblasti.

¹³¹ Tamtéž, s. 85-86.

¹³² Tamtéž, s. 86.

¹³³ OKHELASHVILI, Alexander. Treaties on state immunity: 1972 and 2004 Conventions. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 292-283.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

Bez ohledu na úmysl a záměr, které vedly k přijetí těchto dvou úmluv, navrhli jejich autoři právní úpravu novou a nepředstavili pouze text, který by byl jen uvedením již obecně přijímané právní úpravy. V tomto duchu se také objevují názory, že např. Úmluva OSN nemůže být považována za reflexi obyčejového práva, a to zejména s ohledem na malý počet států, které k úmluvě přistoupily.¹³⁶ Názory na toto téma se ale značně liší, např. důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, považuje ustanovení Úmluvy OSN za zachycení současného stavu obyčejového mezinárodního práva.¹³⁷ A jak již bylo uvedeno výše, podobný názor k charakteru Úmluvy OSN zaujímá také Ministerstvo zahraničních věcí či Evropský soud pro lidská práva.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

3. Exekuční imunita

Exekuční imunitu či imunitu vůči donucovacím opatřením je třeba odlišit od jurisdikční imunity. Zatímco jurisdikční imunita se vztahuje k omezení soudní pravomoci vnitrostátních soudů, exekuční imunita omezuje donucovací pravomoci vnitrostátních a jiných orgánů.¹³⁸ Exekuční imunita může být proto chápána jako vynětí z nuceného výkonu rozhodnutí, a to vydanými před i po vydání meritorního rozhodnutí.¹³⁹ Do značné míry je exekuční imunita na jurisdikční imunitě nezávislá, což je zejména důsledkem toho, že donucovací opatření proti cizímu státu můžou způsobit danému státu výraznější zásah než samotné nalézací řízení a soudní rozsudek. To se odrazilo také ve vývoji omezování exekuční imunity.¹⁴⁰

V průběhu 20. století se řada evropských států odklonila od absolutního pojetí k restriktivnímu pojetí jurisdikčních imunit. Na druhou stranu exekuční imunita byla nadále tradičně pojímána za absolutní a přístup států k jejímu omezování byl váhavý. Imunita vůči donucovacím opatřením přesto není nadále považována za jednoznačné pravidlo a řada národních soudů ve svých rozhodnutích již nepovažuje exekuční imunitu za absolutní.¹⁴¹ Tento vývoj je pochopitelný s ohledem na neudržitelný stav, kdy by cizí státy mohly být podrobeny pravomoci jiného státu a mohl by být vůči nim vynesena rozsudek, který by však ve finále nebylo možné vykonat.¹⁴²

Postupné omezování exekuční imunity vede k rozlišování mezi majetkem používaným pro obchodní či soukromé účely a majetkem používaným pro veřejné účely, což v podstatě odpovídá členění na *acta iure imperii* a *acta iure gestionis*. Tato analogie však není přesná, jelikož v případě exekuční imunity jde o určení, které druhy majetku cizího státu můžou být předmětem výkonu rozhodnutí či předběžného opatření. Pro určení případů, kdy se jurisdikční imunita uplatní či nikoliv, je podstatná povaha jednání cizího státu, zatímco v případě exekuční imunity je podstatný účel, pro který je majetek používán či určen.¹⁴³

Pravidlo spočívající v rozlišování majetku pro účely exekuční imunity dle jeho účelu bylo vyjádřeno v rozhodnutí německého Ústavního soudu, tzv. *Philippine Embassy Bank Account*

¹³⁸ REINISCH, August. European Court Practice Concerning State Immunity from enforcement Measures. *The European Journal of International Law*, 2006, roč. 17, č. 4, s. 803.

¹³⁹ NOVÝ, Zdeněk. Imunita státu a uznání a výkon rozhodčího nálezu v mezinárodní investiční arbitráži. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 5, s. 167.

¹⁴⁰ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 86.

¹⁴¹ REINISCH, A., op. cit., s. 804.

¹⁴² CABAN, P., 2007, op. cit., s. 87.

¹⁴³ Tamtéž.

Case a také v řadě dalších rozhodnutí evropských soudů (např. soudy v Itálii, Nizozemí či Belgii).¹⁴⁴

Ve výše zmíněném případě rozhodoval Spolkový ústavní soud SRN v souvislosti s bankovním účtem velvyslanectví Filipín v SRN. Soud konstatoval, že finanční vypořádání nákladů na velvyslanectví prostřednictvím běžného bankovního účtu vysílajícího státu vedeného u banky státu přijímacího přímo spadá k zajištění diplomatických funkcí vysílajícího státu, a to bez ohledu na to, že platby provedené prostřednictvím tohoto účtu jsou učiněné v rámci nevrchnostenského jednání. Nárok vysílajícího státu vůči bance, učiněný na základě takového bankovního účtu, požívá ve prospěch diplomatických zástupců na základě mezinárodního práva exekuční imunity. Soud nakonec shledal nepřipustné, aby přijímající stát požadoval od vysílajícího státu konkrétní informace o použití a účelu uložených finančních prostředků, avšak od vysílajícího státu lze požadovat potvrzení skutečnosti, že daný bankovní účet je používán pro výkon diplomatické mise.¹⁴⁵

3.1. Mezinárodní a vnitrostátní právní úprava exekuční imunity

Následující kapitola se zaměřuje na vnitrostátní úpravu, zejména úpravu ve Velké Británii a Spojených státech amerických, a na mezinárodní smluvní úpravu, tzn. Evropskou úmluvu o státní imunitě a Úmluvu OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku.

3.1.1. Vnitrostátní právní úprava

Nejvýznamnější vnitrostátní právní úpravou v oblasti exekučních imunit je americký *Foreign Sovereign Immunities Act* (dále jen „FSIA“) z roku 1976 a britský *State Immunity Act* z roku 1978 (dále jen „SIA“). Tyto zákony v podstatě jako jediné obsahují obecné pravidlo, které připouští výkon rozhodnutí vůči majetku cizího státu.¹⁴⁶

Před přijetím FSIA byl majetek imunní vůči výkonu rozhodnutí. V současnosti FSIA obsahuje § 1609, který stále zachovává toto obecné vymezení z exekuční imunity. V § 1610 jsou následně stanoveny výjimky z exekuční imunity pro majetek používaný ke komerčním účelům.¹⁴⁷ Dle ustanovení § 1610(d) obchodní majetek cizích států nacházející se na území USA je podroben předběžným opatřením jediné v případě výslovného souhlasu cizího státu učiněným před vydáním rozhodnutí, a v případě, že cílem předběžného opatření je zabezpečit

¹⁴⁴ REINISCH, A., op. cit., s. 808.

¹⁴⁵ Philippine Embassy Bank Account Case, Federal republic of Germany, Federal Constitutional Court, 13 December 1977.

¹⁴⁶ CRAWFORD, James. Execution of judgement and foreign sovereign immunity. *The American Journal of International Law*, 1981, roč. 75, č. 4, s. 832.

¹⁴⁷ FOX, H., 2004, op. cit., s. 383-384.

výkon rozhodnutí vůči cizímu státu. Uplatnění donucovacích opatření (§ 1610(a)) vůči majetku cizího státu používaného k obchodním účelům je možné jedině v případě výslovného či konkludentního souhlasu cizího státu, nebo pokud jde o majetek, který cizí stát používal či užívá pro obchodní činnost, na které je založen konkrétní nárok, který je předmětem soudního řízení. Posledním případem je uplatnění donucovacích opatření týkajících se rozhodnutí, která zakládají práva k majetku získanému porušením mezinárodního práva či výměnou za takový majetek.¹⁴⁸

FSIA obsahuje spíše rozsáhlejší výjimky z exekuční imunity. Jde o vyjádření názoru Kongresu, dle kterého nepožívají státy v rámci svých obchodních činností jurisdikční imunity. Na druhou stranou obchodní majetek státu může být použit jako předmět výkonu rozhodnutí vnesených proti tomuto státu v souvislosti s obchodními činnostmi.¹⁴⁹

Britská právní úprava zachycuje exekuční imunitu jako odlišný institut od jurisdikční imunity. Ovšem struktura zákona je stejná jako v případě jurisdikční imunity, tzn. obsahuje obecné pravidlo imunity a dále výjimky z této imunity. Pravidlo je v případě exekuční imunity striktní. Výjimku tvoří majetek, ohledně kterého se stát vzdal své exekuční imunity, nebo majetek, u kterého je prokázáno, že je používán či má být používán pro komerční účely.¹⁵⁰

Ustanovení SIA vztahující se k výkonu rozhodnutí jsou upravena v § 13 a 14 a vymezení z imunity v § 16. Imunita proti donucovacím opatřením je vyjádřena zaprvé jako úplný zákaz uvalení vazby nebo uložení pokuty osobě z cizího státu (§ 13 odst. 1), dále jako zákaz všech donucovacích prostředků, ledaže by cizí stát udělil písemný souhlas (§ 13 odst. 2 a 3), a zatřetí jako užší výjimka učiněná v souvislosti s majetkem cizího státu, který je v dané době používán či má být používán ke komerčním účelům (§ 13 odst. 4).¹⁵¹

Základní výjimka v § 13 odst. 4 SIA je stanovena podstatně širěji než v americkém FSIA, jelikož obecně umožňuje, aby výkon rozhodnutí směřoval proti jakémukoliv majetku cizího státu, který je používán či určen k používání k obchodním účelům a nacházejí se na území státu soudu, nezávisle na tom, zda je majetek spojen s předmětem daného soudního řízení či nikoliv. Tato praxe obsažená v SIA se stále více prosazuje i v praxi dalších států.¹⁵²

¹⁴⁸ Foreign Sovereign Immunities Act, 1976.

¹⁴⁹ CRAWFORD, J., op. cit., s. 833.

¹⁵⁰ FOX, H., 2004, op. cit., s. 375-377.

¹⁵¹ State Immunity Act, 1978.

¹⁵² CABAN, P., 2007, op. cit., s. 89-90.

Nejnovější vnitrostátní právní úpravou je francouzská právní úprava, která byla přijata v listopadu 2016. Ačkoliv Francie ratifikovala Úmluvu OSN, nezahrnula ji na rozdíl od jiných států do svého právního řádu.¹⁵³

Nová právní úprava se týká výkonu cizích rozhodnutí a rozhodčích rozhodnutí vydaných proti státu. Tento zásah ze strany zákonodárců byl považován za nezbytný zejména s ohledem na nedávnou judikaturu francouzských soudů, která byla považována vládou za nepředvídatelnou a představovala potencionální riziko pro francouzské diplomatické vztahy. Nový zákon má proto zejména za cíl poskytnout ochranu majetku cizích států na území Francie.¹⁵⁴ Zákonodárce se tak na jednu stranu v čl. 59 pokusili zakotvit obyčejové právo upravující exekuční imunitu státu a na druhou stranu v čl. 60 upravili zvláštní procesní pravidlo týkající se výkonu donucovacích opatření vůči cizímu státu.¹⁵⁵

V § 59 francouzského *Code of Civil Enforcement Procedures* budou nyní tři nová ustanovení, dle kterých donucovací opatření nemůžou být použita vůči majetku cizího státu, ledaže že by soudce dal souhlas. Dále je stanoveno, že donucovací opatření zahrnující majetek cizího státu nemohou být opatřena souhlasem soudce, a to s výjimkou udělení souhlasu cizím státem, dále vyhranění daného majetku státem k uspokojení nároků, která jsou předmětem příslušného řízení, a nakonec jestliže se jedná o majetek určený k jiným než vládním neobchodním účelům. Nový zákon jistě ovlivní nejen všechny subjekty, které by se rozhodly obchodovat se státy, ale také věřitele států, kteří budou chtít vymáhat rozhodčí nález či rozsudek vůči majetku cizího státu ve Francii.¹⁵⁶

3.1.2. Mezinárodní úprava

Evropská úmluva o státní imunitě z roku 1972 obsahuje mimo jiné úpravu exekuční imunity, která je však velmi komplikovaná a netypická. Evropská úmluva připouští výkon donucovacích opatření vůči majetku cizího státu pouze v omezeném rozsahu.¹⁵⁷ Jsou

¹⁵³ GRANDAUBER, Victor. *France Legislates on State Immunity from Execution: How to kill two birds with one stone?* [online]. Ejiltalk.org, 23. ledna 2017 [cit. 30. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/france-legislates-on-state-immunity-from-execution-how-to-kill-two-birds-with-one-stone/>>.

¹⁵⁴ Herbert Smith Freehills, dispute resolution. *A law on immunity from enforcement in France* [online]. Hsfnotes.com, 1. prosince 2016 [cit. 30. ledna 2017]. Dostupné na <<http://hsfnotes.com/publicinternationallaw/2016/12/01/a-law-on-immunity-from-enforcement-in-france/>>.

¹⁵⁵ GRANDAUBER, Victor. *France Legislates on State Immunity from Execution: How to kill two birds with one stone?* [online]. Ejiltalk.org, 23. ledna 2017 [cit. 30. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/france-legislates-on-state-immunity-from-execution-how-to-kill-two-birds-with-one-stone/>>.

¹⁵⁶ Herbert Smith Freehills, dispute resolution. *A law on immunity from enforcement in France* [online]. Hsfnotes.com, 1. prosince 2016 [cit. 30. ledna 2017]. Dostupné na <<http://hsfnotes.com/publicinternationallaw/2016/12/01/a-law-on-immunity-from-enforcement-in-france/>>.

¹⁵⁷ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 87.

zakázána veškerá omezující či preventivní opatření vůči majetku cizího státu, který je smluvní stranou, bez souhlasu daného státu.¹⁵⁸

Rozdílné názory vlád na otázku, v jakém rozsahu by se měla uplatnit donucovací opatření vůči majetku cizího státu, byly vyřešeny jednak dobrovolným závazkem státu přijmout jakýkoliv rozsudek vydaný vůči němu a dále opčním režimem založeným na prohlášení státu soudu a žalovaným státem. Dle opčního ustanovení je možné vykonat rozsudky vydané v řízeních týkající se průmyslové či obchodní činnosti cizího státu vůči majetku, který užívá cizí stát ve státě soudu jediné v souvislosti s takovou činností (čl. 26).¹⁵⁹

Evropská úmluva je založena na absolutním pojetí exekuční imunity a v obecném pravidle stanovuje, že exekuce či předběžná opatření proti majetku cizího státu jsou nepřipustná s výjimkou situací, kdy cizí stát s příslušnými opatřeními písemně souhlasí. Výslovný souhlas v písemné podobě je zároveň podmínkou pro výkon předběžných opatření, který není obecně dle evropské úmluvy přípustný. Na druhou stranu Evropská úmluva ukládá státům povinnost splnit veškeré konečné rozsudky, které byly vůči nim v souladu s ní vyneseny. I zde jsou však výjimky, např. kdy by plnění rozsudku bylo ve zřejmém rozporu s veřejným pořádkem dotčeného cizího státu, apod. V čl. 20 a 21 Evropská úmluva poskytuje soukromé osobě pro případ, že stát nesplní rozsudek, možnost domáhat se nápravy. Pokud však stát učinil opční prohlášení, je třeba postupovat dle výše uvedeného čl. 26. V praxi států je častější opční režim, který umožňuje bez ohledu na souhlas či nesouhlas cizího státu vykonat soudní rozhodnutí vůči majetku cizího státu určeného ke komerčním účelům.¹⁶⁰

Širší pojetí exekuční imunity obsahuje Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku, konkrétně čl. 19 písm. c), který připouští vykonat rozsudek či donucovací opatření po vynesení rozsudku vůči jakémukoliv majetku cizího státu, který je užíván či určen k užívání cizím státem pro jiné než neobchodní státní účely a který se nachází na území státu soudu. Konečný rozsudek je možné vykonat vůči majetku cizího státu tehdy, pokud cizí stát výslovně souhlasil s exekučním opatřením v mezinárodní, rozhodčí či písemné soukromoprávní smlouvě, v prohlášení příslušnému cizímu soudu či v písemném sdělení a vyčlenění majetku k uspokojení daného nároku.¹⁶¹

Úprava předběžných opatření je obdobná jako u FSIA a SIA. Výkon předběžných opatření je možný pouze na základě souhlasu cizího státu projeveného za stejných podmínek jako v případě konečného rozsudku. Takové pojetí vyloučí nebo výrazně omezí možnost, aby byl

¹⁵⁸ FOX, H., 2004, op. cit., s. 368.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 98.

¹⁶⁰ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 87-94.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 90-91.

majetek cizích států postižen předběžnými opatřeními v případě neoprávněných nároků soukromých osob.¹⁶²

3.2. Nejčastější výjimky z exekuční imunity

Přestože již v předešlé kapitole byly vymezeny případy, ve kterých se neuplatní exekuční imunita, následující podkapitola má za cíl je probrat podrobněji a zaměřit se na jejich porovnání v různých právních úpravách. Tato část práce rovněž upozorňuje na některé problematické a aktuální otázky, které jsou s exekuční imunitou spojené.

3.2.1. Vzdání se imunity

Stejně jako v případě jurisdikční imunity je obecně přijímáno pravidlo, že exekuční imunita se stát může vzdát. Tuto výjimku obsahují nejen národní vnitrostátní úpravy, Úmluva OSN, ale i Evropská úmluva o lidských právech. Výjimku ve formě vzdání se imunity upravují rovněž státy zastávající absolutní pojetí imunity.¹⁶³

Základní pravidlo spočívá v oddělení vzdání se jurisdikční imunity a vzdání se exekuční imunity; jestliže totiž dojde k zřeknutí se jurisdikční imunity, neznamená to automaticky, že se stát vzdal také imunity exekuční. Na základě poměrně dobře ustálené judikatury také národní soudy vyžadují další projev vzdání se imunit v případě exekuční imunity.¹⁶⁴ Stejný názor byl vyjádřen také Nejvyšším soudem ČSSR, který se zabýval posouzením žalob na náhradu škody podaným proti zastupitelským orgánům cizích států. Nejvyšší soud konstatoval, že danou žalobu československý soud může projednávat jedině tehdy, pokud se cizí stát podrobí jeho pravomoci. Takový souhlas s projednáním věci ovšem ještě neznamená, že se cizí stát podrobil rovněž pravomoci zahrnující soudní výkon rozhodnutí.¹⁶⁵

Se vzdáním se imunit je spojena otázka, zda toto může být učiněno výslovně i implicitně. Evropská úmluva vyžaduje na základě čl. 23 výslovný písemný souhlas a obdobně Úmluva OSN ve svém čl. 19 výjimku podmiňuje výslovným souhlasem s přijetím donucovacích opatření. Avšak i přes toto poměrně striktní pojetí formy vzdání se imunity některé národní soudy interpretují arbitrážní doložky širěji.¹⁶⁶

Jestliže stát souhlasí s arbitráží, vzdává se tím své jurisdikční imunity; takový souhlas ale nevyjadřuje vzdání se imunity exekuční. Samotná arbitráž se ale liší od soudního řízení a je primárně založena na vůli stran, bez které by v podstatě nemohla proběhnout. Proto by se

¹⁶² Tamtéž, 2007, s. 93.

¹⁶³ REINISCH, A., op. cit., s. 817.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 817-818.

¹⁶⁵ Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 8. 1987, sp. zn. Cpjf 27/86.

¹⁶⁶ REINISCH, A., op. cit., s. 819.

k výkonu rozhodčích nálezů vůči státu mělo přistupovat odlišně oproti výkonu soudních rozhodnutí. Východiskem je zásada *pacta sunt servanda*, která by byla porušena v případě, že stát, který vyšel z arbitráže jako neúspěšný, by poté namítal svou imunitu. Pokud tedy stát souhlasí s vyřešením sporu se soukromou osobou v rámci arbitráže a pravidla soudu obsahují výslovný závazek vykonat rozhodčí nález, nelze připustit, aby poté namítal svou exekuční imunitu.¹⁶⁷

Situace je poněkud odlišná v případě amerického FSIA, který ve svém § 1610 (a) připouští výslovné i implicitní vzdání se imunity. Nejběžnější způsob výslovného vzdání se imunity je prostřednictvím mezinárodní smlouvy nebo dohody. Implicitní vzdání se imunity je nejčastější v případech, kdy cizí stát souhlasí s arbitráží v cizím státě nebo souhlasí s uzavřením smlouvy dle práva jiného státu.¹⁶⁸

3.2.2. Exekuce vůči účelově vázanému majetku

Účelově vázaným majetkem je takový majetek, který byl přemístěn do státu soudu a jeho specifickým účelem je splnění určitého závazku. Takový majetek je obecně považován za předmět výkonu donucovacích opatření a neměl by požívat exekuční imunity.¹⁶⁹

Tato výjimka je obsažen v čl. 18 a 19 písm. b) a má mít za cíl zabránit některým žadatelům mařit záměr státu uspokojit specifické nároky či platby za přijaté závazky.¹⁷⁰ Pravidlo bylo potvrzené také soudy některých evropských států, např. ve známém případě *Alcom* zabývající se účty velvyslanectví, které jsou obecně považovány za suverénní a požívající exekuční imunity. Avšak Sněmovna Lordů uznala, že pokud jsou tyto bankovní účty vyčleněny cizím státem výhradně pro obchodní transakce, nepožívají exekuční imunity.¹⁷¹

3.2.3. Opatření vůči majetku sloužícího k jiným než státním neobchodním účelům

Další výjimka z exekuční imunity se poskytuje majetku, který slouží k nevládním účelům. Judikaturou i legislativou bylo postupně stanoveno, že určité kategorie majetku požívají speciální ochrany a bez případného souhlasu cizího státu nemohou být podrobeny exekuční imunitě. Nelze však říci, že jsou tyto kategorie chráněné absolutní imunitou. Proto se

¹⁶⁷ NOVÝ, Z., op. cit., s. 167-168.

¹⁶⁸ OSTRANDER, Jeremy. The Last Bastion of Sovereign Immunity: A Comparative Look at Immunity from Execution of Judgements. *Berkeley Journal of International Law*, 2004, roč. 22, č. 3, s. 548 – 549.

¹⁶⁹ REINISCH, A., op. cit., s. 820.

¹⁷⁰ INTERNATIONAL LAW COMMISSION, op.cit., s. 58.

¹⁷¹ REINISCH, A., op. cit., s. 820-821.

v některé literatuře objevuje označení „zbytková absolutní imunita“, které vyjadřuje vysoký stupeň ochrany majetku.¹⁷²

Úmluva OSN vyjímá z imunity na základě čl. 19 písm. c) majetek, který je užíván či určen k užívání státem pro jiné než státní neobchodní účely a nachází se na území státu soudu. Dle FSIA a SIA je možné donucovací opatření vykonat vůči majetku cizího státu, který je v dané době užíván či určen k užívání pro obchodní účely.¹⁷³

Otázkou spojenou s odejmutím imunity tomuto majetku je, zda se vyžaduje určité propojení či nexus mezi majetkem, vůči kterému donucovací opatření směřují, a vzneseným nárokem či zainteresovaným subjektem. Ve skutečnosti se v národních i mezinárodních instrumentech objevují různé druhy spojení. Ani praxe evropských soudů není v této oblasti jednotná a mnohdy se soudy zabývají pouze účelem majetku.¹⁷⁴

V čl. 21 Úmluvy OSN je vymezeno pět kategorií majetku, které nejsou považovány za majetek užívaný či určený k užívání státem pro jiné státní neobchodní účely. V podstatě se jedná o kategorie majetku, které nejdříve byly umístěny na území cizího státu a sloužily k veřejným účelům, např. válečné lodě, majetek uznávaného diplomatického vyslance. I dnes je takový majetek společně s dalšími kategoriemi chráněn a požívá exekuční imunitu. Vycházíme z principu, že majetek určený pro veřejné používání není předmětem uspokojení soukromých nároků.¹⁷⁵

Dle čl. 21 Úmluvy OSN se jedná o majetek diplomatické mise státu nebo jeho konzulárních úřadů, majetek zvláštních misí, misí při mezinárodních organizacích nebo delegací při orgánech mezinárodních organizací nebo na mezinárodních konferencích, majetek vojenské povahy nebo majetek, který je užíván či určen k užívání při výkonu vojenských funkcí, majetek ústřední banky nebo jiného měnového orgánu státu, majetek, který je součástí kulturního dědictví státu nebo součástí jeho archívů a není na prodej či určen k prodeji a majetek, který je součástí výstavy předmětů vědeckého, kulturního nebo historického významu a není na prodej či určen k prodeji.¹⁷⁶

¹⁷² YANG, Xiaodong. Immunity from execution. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 410.

¹⁷³ REINISCH, A., op. cit., s. 821.

¹⁷⁴ REINISCH, August. European Court Practice Concerning State Immunity from enforcement Measures. *The European Journal of International Law*, 2006, roč. 17, č. 4, s. 822-823.

¹⁷⁵ FOX, H., WEBB, P., op. cit., s. 519.

¹⁷⁶ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

3.3. Exekuční imunita a přístup České republiky

Český zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém upravuje ve svém § 7 vynětí cizích států z pravomoci českých soudů. Dle této právní úpravy jsou cizí státy z pravomoci českých soudů vyňaty, pokud jde o řízení vyplývající z jejich jednání a úkonů učiněných při výkonu jejich státních, vládních a jiných veřejných pravomocí a funkcí, a to včetně jejich majetku, který je k takovému výkonu používán nebo určen. A dle § 7 odst. 4 se tato úprava použije rovněž na výkon rozhodnutí.¹⁷⁷

Následující část se bude zabývat rozsáhlou kauzou, která postihla Českou republiku a dotkla se také majetku republiky.

3.3.1. Kauza *Diag Human*

Již od r. 1995 se vede spor mezi česko-švýcarskou společností *Diag Human* a Českou republikou. Společnost měla zájem vstoupit na český trh a začít zde obchodovat s krevní plazmou. *Diag Human* však neuspěla ve výběrovém řízení, což způsobil zejména výrok tehdejšího ministra zdravotnictví Martina Bojara. Ministr však argumentoval tím, že důvodem neúspěchu byly pochybnosti o solidnosti zprostředkovatelské společnosti *Conneco, a.s.* z důvodu dřívějšího obvinění z vyvážení drog do Lesotha. Společnost *Diag Human* jednání státu považovala za zásah do hospodářské soutěže a požadovala dvoustemmiliónové odškodné a veřejnou omluvu. K mimosoudnímu vyrovnání se státem nedošlo a následovala rozhodčí řízení.¹⁷⁸

Strany se dohodly, že svůj spor vyřeší v *ad hoc* rozhodčím řízení vedeném v České republice a v roce 1996 strany uzavřely rozhodčí smlouvu. Konečným rozhodčím nálezem z roku 2008 bylo společnosti přiznáno více než 8 miliard Kč jako náhrada škody s úroky. Obě strany sporu po vydání rozhodčího nálezu požádaly o přezkum, který umožňovala rozhodčí smlouva. Celé přezkumné řízení bylo provázeno množstvím sporů, např. zpětvzetím návrhu na přezkumné řízení společností *Diag Human*. Přezkumné řízení skončilo v roce 2014 rozhodčím nálezem, který překvapivě neodpovídal předchozímu arbitrážnímu řízení. Původní rozhodčí nález však nezrušil.¹⁷⁹ Výsledek arbitráže si obě strany sporu vykládaly různě.

¹⁷⁷ § 7 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁸ SVOBODOVÁ, Michaela. *Nekonečný příběh Diag Human* [online]. Zdravi.euro.cz, 6. května 2008 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <<http://zdravi.euro.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/nekonecny-pribeh-diag-human-357942>>.

¹⁷⁹ FEIGERLOVÁ, Monika. *Diag Human: A case study on multi-jurisdictional enforcement of an international arbitration award*. In ŠTURMA, Pavel (ed.). *Czech yearbook of public & private international law: Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2015, s. 358-359.

Ministerstvo zdravotnictví považovala výsledek za definitivní výhru České republiky a rozhodnutí z roku 2008, které ji ukládá zaplatit 8 miliard Kč za neplatné. Oproti tomu společnost *Diag Human* považovala rozhodnutí z roku 2008 za zachované.¹⁸⁰

Zatímco však probíhalo přezkumné řízení, společnost *Diag Human* se začala v řadě států domáhat vykonání rozhodčího nálezu dle Newyorské úmluvy, jejíž je Česká republika smluvní stranou. Výkonu rozhodčího nálezu se společnost domáhala např. v Rakousku, Francii, Lucembursku či USA. Ve většině států však společnost *Diag Human* neuspěla, neboť soudy shledaly arbitrážní nález za nevykonatelný.¹⁸¹

Důsledky z hlediska exekuce vůči majetku České republiky mělo zejména řízení probíhající v Rakousku. V roce 2011 se společnost *Diag Human* rozhodla vymáhat částku jí přiznanou rozhodčím nálezem z roku 2008 i v Rakousku a navrhla exekuci tří uměleckých děl. Jednalo se o obrazy malířů Emila Filly Dvě ženy a Vincence Beneše Tanečnice a plastiku od Otto Gutfreunda Objekt, které byly Českou republikou zapůjčeny na výstavu ve Vídni. Vídeňský soud vyhověl *Diag Human*, rozhodl o provedení exekuce na umělecká díla a České republice uložil lhůtu k podání námitek.¹⁸²

Rakouský soud však nakonec vyhověl námitkám České republiky a exekuci na umělecká díla zrušil. Argumentoval imunitou výsostného kulturního majetku určeného k prodeji, který požívá imunity na základě Úmluvy OSN a je proto vyloučen z exekuce. Kulturní majetek byl následně navrácen zpět do České republiky. To jistě přispělo k uklidnění situace, kdy Ministerstvo kultury po původním rozhodnutí rakouského soudu vydalo pokyn, aby galerie a muzea stahovaly majetek ze zahraničí.¹⁸³

Lze předpokládat, že ohrožení kulturního majetku zabavením v Rakousku vedlo v roce 2011 k novele zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Zákon č. 124/2011 Sb., včlenil do ustanovení § 20 zákona o státní památkové péči nový odst. 3 znějící následovně: „*Věc vykazující znaky kulturní památky podle § 2 odst. 1, která byla na území České republiky zapůjčena cizím státem, jenž prohlásil, že tato věc je v jeho vlastnictví, nepodléhá provedení jakéhokoliv výkonu rozhodnutí ani exekuci a předběžným opatřením nelze uložit s takovou*

¹⁸⁰ REJL, Vojtěch. *ČR nemusí platit Diag Human miliardy korun, firma ale tvrdí opak* [online]. Ceskatelevize.cz, 27. července 2017 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1024161-cr-nemusi-platit-diag-human-miliardy-korun-firma-ale-tvrdi-opak/>>.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² ZELENÝ, Petr. *Diag Human nechal kvůli miliardovému sporu zabavit české obrazy* [online]. Zpravy.idnes.cz, 24. května 2011 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/diag-human-navrhuje-exekuci-majetku-cr-dhn/domaci.aspx?c=A110524_150801_domaci_zep>.

¹⁸³ VÁLKOVÁ, Hana. *Obrazy kvůli kauze Diag Human nemůžeme zabavit, rozhodl rakouský soud* [online]. Zpravy.idnes.cz, 1. července 2011 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <http://zpravy.idnes.cz/soud-zrusil-exekuci-kvuli-diag-human-ds1/domaci.aspx?c=A110701_144157_domaci_cem>.

věci nenakládat; nelze ani přijmout jakékoli rozhodnutí nebo opatření, které by bránilo vrácení takové věci tomuto cizímu státu.“

Hlavním principem nové právní úpravy bylo zajištění imunity vůči zabavení prostřednictvím vyloučení možnosti, aby veřejná moc bezprostředně vylučovala navrácení věcí vykazujících znaky kulturní památky, zapůjčených na území České republiky jiným státem, zpátky na území cizího státu. Dle důvodové zprávy k přijímanému zákonu absence právní úpravy omezovala možnost sdílení kulturních hodnot pro české občany, neboť cizí stát mohl mít obavy ohledně navrácení zapůjčených kulturních statků. Proto byla přijata právní úprava, která má za cíl zabránit využívání vypůjčených kulturních statků pro řešení sporů o jejich vlastnictví.¹⁸⁴

3.3.2. Deklarace k jurisdikčním imunitám státního kulturního majetku

Umělecká díla, která byla předmětem exekuce v Rakousku, spadají do zvláštních kategorií majetku vymezených v čl. 21 Úmluvy OSN. Konkrétně se jedná majetek, který je součástí kulturního dědictví státu nebo součástí jeho archívů a není na prodej či určen k prodeji, tzn. že vůči tomuto majetku nelze dle čl. 19 Úmluvy OSN vykonat donucovací opatření.¹⁸⁵

Jelikož však úmluva OSN doposud nevstoupila v platnost, rozhodla se Česká republika společně s Rakouskem vypracovat Deklaraci k jurisdikčním imunitám státního kulturního majetku. Uvedená deklarace je výsledkem zapůjčení uměleckých děl ve vlastnictví České republiky, ke kterému došlo v roce 2011 ve Vídni. Deklarace má za cíl zabránit opakování podobných situací a také posílit právní postavení států, jejichž kulturní majetek byl do ciziny zapůjčen.¹⁸⁶

Deklarace byla jako právně nezávazný dokument podepsána ministrem zahraničních věcí ČR Janem Kohoutem a spolkovým ministrem pro evropské a mezinárodní záležitosti Rakouské republiky Michaelem Spindeleggerem dne 18. listopadu 2013. Smluvní státy deklarace přistoupením k deklaraci vyjadřují svůj souhlas s pravidlem mezinárodního práva obyčejového, podle kterého umělecké předměty, jež jsou součástí kulturního bohatství státu či součástí kulturních, vědeckých či historických výstav určených pro veřejnost, nemohou v jiném státě v zásadě podléhat jakékoliv formě zabavení. Zároveň jsou smluvní státy povinny

¹⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 124/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁵ Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.

¹⁸⁶ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *ČR a Rakousko vyzývají k odmítnutí zabavení uměleckých děl* [online]. Mzv.cz, 18. listopadu 2013 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_11_18_deklarace_k_jurisdikcnim_i_munitam_statniho_kulturniho_majetku.html>.

na základě deklarace potvrdit toto pravidlo v případě jakéhokoliv sporu souvisejícího s daným majetkem.¹⁸⁷ V současné době je signatářem deklarace 16 států a očekává se podepsání ze strany dalších států.¹⁸⁸

V současné době se však stále častěji objevuje v praxi jednotlivých států situace, kdy se poskytuje zvláštní imunita vůči výkonu rozhodnutí k ochraně kulturních památek. Je proto možné, že se postupně vytvoří mezi určitým počtem států nové pravidlo obyčejového mezinárodního práva, které stanoví, že kulturní památky patřící cizím státům a dočasně vypůjčené do jiného státu nemohou být předmětem výkonu rozhodnutí. Potvrzením existence tohoto obyčejového pravidla může rovněž být považován čl. 21 odst. 1 písm. e) Úmluvy OSN.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Tamtéž

¹⁸⁸ COUNCIL OF EUROPE. *Declaration on Jurisdictional Immunities of State Owned Cultural Property* [online]. Coe.int, 20. září 2016 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <http://www.coe.int/en/web/cahdi/cahdi/-/asset_publisher/ym6zfUP2IxDn/content/declaration-on-jurisdictional-immunities-of-state-owned-cultural-property?redirect=%2Fen%2Fweb%2Fcahdi&inheritRedirect=true>.

¹⁸⁹ VAN WOUDEMBERG, Nout. *State immunity and cultural object on loan*. Leiden: Brill, 2012. s. 429-430.

4. Jurisdikční imunita států a ochrana lidských práv

Restriktivní pojetí státních imunit v současnosti představuje - ať již v podobě rozlišování *acta iure imperii* a *acta iure gestionis* či ve formě souhrnných právních úprav - obecně přijatý ustálený právní režim. Přestože by mohlo dojít k dalšímu vývoji v této oblasti, nemělo by již docházet k významnějšímu omezování státní imunity.¹⁹⁰

Aktuálním tématem se však stala otázka ochrany lidských práv. Jedním z nejdiskutovanějších témat v oblasti státních imunit je vztah právní úpravy imunit států k ochraně lidských práv. Problematickou je zejména otázka, zda by cizímu státu měla být imunita odepřena v případě civilního řízení o náhradu škody, která byla jednotlivcům způsobena porušením kogentních lidskoprávních norem mimo území státu soudu.¹⁹¹

Autorka práce se v této kapitole rozhodla zaměřit na vymezení vztahu státní imunity a porušování lidských práv. Úvodem bude vymezen vztah lidských práv a státní imunity v souvislosti s hierarchií norem v mezinárodním právu. V další části kapitoly budou rozebrána rozhodnutí ESLP a MSD. Jejichž analýzou by autorka chtěla odpovědět na výše uvedenou problematickou otázkou zvažující další omezení státní imunity.

4.1. Vztah mezi lidskými právy a státní imunitou

Na úvod je třeba vymežit povahu a právní úpravu lidských práv. Existuje množství mezinárodních smluv zakotvujících povinnosti v oblasti lidských práv. Závazky ve vztahu k lidským právům obsahuje rovněž obyčejové mezinárodní právo, ačkoliv v tomto případě se vedou debaty ohledně přesného obsahu. Nejdůležitějším zdrojem norem v rámci lidských práv jsou pravidla *jus cogens*. Jedná se o ustálené nederogovatelné normy mezinárodního práva, které vyjadřují určitý zájem mezinárodního společenství jako celku. Pravidla *jus cogens* působí *erga omnes*; to znamená, že všechny státy mají povinnost je chránit.¹⁹²

Určité vymezení kogentních norem je možné najít v čl. 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu.¹⁹³ Jejich přesné vymezení úmluva ponechává mezinárodnímu společenství jako celku, čímž vyjadřuje, že tyto normy jsou nejprve uznány za obyčejové mezinárodní právo. Až poté mezinárodní společenství jako celek souhlasí, že se jedná o normy, od kterých se nelze

¹⁹⁰ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 124.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 150.

¹⁹² KARAGIANNAKIS, Magdalini. State Immunity and Fundamental Human Rights. *Leiden Journal of International Law*, 1998, roč.11, č. 1, s. 15-16.

¹⁹³ Čl. 53: „Každá smlouva, která v době svého uzavření je v rozporu s imperativní normou obecného mezinárodního práva, je nulitní. Pro účely této úmluvy je imperativní normou obecného mezinárodního práva norma přijatá a uznaná mezinárodním společenstvím států jako celkem za normu, od níž není dovoleno se odchýlit a která může být změněna pouze novou normou obecného mezinárodního práva stejné povahy.“

odchýlit. Přestože se nevyžaduje souhlas všech států, neznamená to, že by stát, jenž toto pravidlo neuznává, jím nebyl vázán. Ostatní totiž mohou prostřednictvím sdílených hodnot mezinárodního společenství přehlasovat vůli jediného nesouhlasícího státu.¹⁹⁴

Pro národní soudy se tak důležitou otázkou v případě řízení proti cizímu státu stává to, zda přiznání imunity cizímu státu národním soudem nemá za následek porušení principu mezinárodního práva, který by vyžadoval pokračovat v řízení a v případě nutnosti poskytnout opravný prostředek jednotlivci.¹⁹⁵

Pravidlo státní imunity v mezinárodním právu není absolutní. Je podrobena řadě omezení a nemá povahu kogentní normy. Právní úprava lidských práv stanovuje určitou hierarchii norem v mezinárodním právním systému. Na vrcholu se nacházejí kogentní normy s účinky *erga omnes*. Proto by teoretické balancování státní imunity a základních lidských práv mělo vést k uplatnění norem, od kterých se není možné odchýlit a tím k vyloučení udělení imunity. Problematickým se může jevit možnost charakterizovat rovnost států jako kogentní normu, která je odvozována od principu rovnosti. Tento názor není však příliš přijímán, jelikož princip rovnosti nutně neznamená udělení imunity státu.¹⁹⁶

Jak již bylo uvedeno, zastánci teorie normativní hierarchie shledávají problém ve střetu dvou mezinárodních norem, tedy střetu mezi státní imunitou a kogentní normou. Kogentní norma jako norma vyšší je pak stručně řečeno schopná „porazit“ v tomto sporu nižší normu upravující státní imunitu. Kritici dané teorie považují takový přístup za chybný, neboť dle jejich názoru se ve skutečnosti tyto dvě normy nemohou dostat do střetu. Argumentují tím, že státní imunita není norma, která by vyplývala ze základních mezinárodních principů, jako je např. suverénní rovnost. Proto nemůže existovat žádné přirozené právo na státní imunitu, jak často příznivci této teorie uvádějí.¹⁹⁷

Normy upravující lidská práva a státní imunitu se vztahují k rozdílným a výlučným prvkům mezinárodního právního řádu. Podle kritiků teorie normativní hierarchie nebyli její zastánci schopni prokázat, že by ke konfliktu těchto norem došlo. K prokázání by museli poskytnout důkazy o existenci kogentní normy, která zakazuje udělit cizímu státu imunitu v případě porušení lidských práv. Žádné důkazy ale zastánci předloženy nebyly.¹⁹⁸

¹⁹⁴ DE WET, Erika. *Jus Cogens and Obligations Erga Omnes*. In Dinah Shelton (ed). *The Oxford Handbook on International Human Rights Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 541-542.

¹⁹⁵ ORAKHELASHVILI, Alexander. State immunity from jurisdiction between law, comity and ideology. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 172.

¹⁹⁶ KARAGIANNAKIS, M., op. cit., s. 19-20.

¹⁹⁷ CAPLAN, Lee M. State immunity, human rights, and jus cogens: a critique of the normative hierarchy theory. *The American Journal of International Law*, 2003, roč. 97, č. 4, s. 771.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 772.

Pojetí odůvodňující odepření státní imunity hierarchickou nadřazeností kogentních norem nad níže postavenými normami upravujícími imunitu státu je tedy velmi problematické, a to zejména proto, že není zřejmé, v čem spočívá normativní střet.¹⁹⁹ Ve prospěch hierarchické nadřazenosti kogentních norem lze uvést dva argumenty. Zaprvé je možné argumentovat, že dotčená kogentní norma se rozšiřuje nad svůj hmotněprávní obsah a poskytuje také procesní pravidlo vynucovat své dodržování prostřednictvím civilního řízení ve státě soudu proti cizímu státu. Zadruhé je možné tvrdit, že katalog kogentních norem upravující lidská práva zahrnuje rovněž samostatnou normu, která zajišťuje přístup k soudu za účelem uplatnění nároku odškodnění pro porušení lidských práv. Takové procesní normy jsou obsaženy v některých mezinárodních nástrojích, avšak není téměř žádný důkaz, že by byla považována za součást kogentních norem určených k ochraně lidských práv.²⁰⁰

V roce 1993 pracovní skupina podílející se na přípravě úmluvy OSN upozornila na oblast vyvíjející se v mezinárodním právu, která se vztahovala k existenci či neexistenci jurisdikční imunity v případě porušení kogentních norem. Nakonec skupina dospěla k závěru, že tato oblast není dostatečně vyspělá, aby mohla být kodifikována, čímž vyloučila vztah mezi státní imunitou a kogentními normami z obsahu úmluvy OSN.²⁰¹

V současnosti tedy neexistuje smluvní úprava imunit států v případě závažného porušení lidských práv, není upravena výjimka či naopak není potvrzen význam imunity. Rovněž bylo již výše uvedeno, že čl. 12 úmluvy OSN (deliktní výjimka) se neuplatní, jestliže k porušení státu došlo mimo území státu soudu. Vzhledem k nedostatku primárních pravidel je možné přistoupit k pravidlům sekundárním.²⁰²

4.2. Jurisdikční imunita států v pojetí Mezinárodního soudního dvora

Následující podkapitola se bude zabývat rozhodnutím Mezinárodního soudního dvora OSN o imunitě států v případě civilní žaloby plynoucí ze závažného porušení lidských práv. Jedná se o rozsudek ve sporu mezi SRN a Itálií, který byl vydaný 3. února 2012.²⁰³

Spor vůči SRN zahájil italský občan *Luigi Ferrini*, který byl v roce 1944 zajat a deportován do Německa, kde byl zadržen a nucen pracovat v továrně na výrobu munice až do konce války. V roce 1998 pan *Ferrini* zahájil u italského soudu řízení vůči SRN. Soud ale

¹⁹⁹ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 132.

²⁰⁰ BRÖHMER, J., op. cit., s. 195.

²⁰¹ MCGREGOR, Lorna. State immunity nad jus cogens. *ICLQ*, roč. 55, č. 2, s. 437.

²⁰² SVÁČEK, Ondřej. K poměru kogentních norem a jurisdikčních imunit státu: Reflexe rozsudku Mezinárodního soudního dvora. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22., č. 2, s. 11.

²⁰³ Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy : Greece intervening), Judgment, I.C.J. Reports 2012, s. 10.

rozhodl, že jeho nárok je nepřípustný z důvodu imunity SRN jako suverénního státu a odvolací soud ze stejných důvodů zamítl odvolání. Až kasační soud v roce 2004 rozhodl, že jurisdikce italského soudu byla v daném případě založena. Své rozhodnutí zdůvodnil tím, že cizí stát nemůže požívat imunity v případě řízení vůči civilnímu nároku, který je důsledkem jednání zakládající mezinárodní zločin. I když soud následně tvrdil, že nárok byl již promlčen, odvolací soud konstatoval, že SRN je povinna zaplatit náhradu škody včetně nákladů řízení. Potvrdil, že jurisdikční imunita není absolutní a nelze se jí dovolávat, pokud stát spáchal mezinárodní zločin. Podobné nároky na náhradu škody byly následně uplatněny u civilních soudů v Itálii; kasační soud v nich potvrdil svůj závěr z případu pana *Ferriniho*.²⁰⁴

K podobné situaci došlo i v Řecku. V roce 1944 spáchaly německé ozbrojené síly v Řecku masakr v obci *Distomo*, jenž se dotkl i civilních osob. Nejvyšší soud zamítl odvolání Německa a tím potvrdil rozhodnutí nižšího soudu, kterým byla pozůstalým obětí přiznána náhrada újmy za vraždy a poškození cizího majetku. Řecký občanský soudní řád však požaduje souhlas ministra spravedlnosti k výkonu rozhodnutí vůči cizímu státu v Řecku. V tomto případě ministr zahraniční odmítl souhlas udělit, vydané rozhodnutí tak zůstalo v Řecku nevykonané. Žalobci se proto obrátili na Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) s tvrzením, že SRN a Řecko porušily jejich právo zakotvené v čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Žádost však ESLP označil z důvodu státní imunity za nepřípustnou. Žalobci proto požadovali výkon rozhodnutí řeckých soudů v Itálii a italské soudy rozhodly v jejich prospěch. Na základě rozhodnutí odvolacího soudu nechali žalobci z Řecka zaregistrovat v italském katastru nemovitostí právní nárok vůči *Villa Vigony* patřící SRN.²⁰⁵

Řízení proti rozhodnutí italských soudů bylo zahájeno Spolkovou republikou Německo dne 23. 12. 2008.²⁰⁶ Německo se svým podáním domáhalo deklarování toho, že Itálie porušila závazky mezinárodního práva tím, že připustila civilní nárok vyplývající z porušení mezinárodního humanitárního práva za druhé světové války, dále tím, že přijala donucovací opatření vůči majetku SRN pro státní neobchodní účely a tím, že uznala vykonatelnými na území Itálie rozhodnutí řeckých soudů.²⁰⁷

²⁰⁴ Tamtéž, s. 18-19.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 20-21.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 10.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 12.

4.2.1. Závěry Mezinárodního soudu v německo-italském sporu

Hlavním úkolem MSD nebylo posoudit povahu a protiprávnost činů spáchaných Německem za druhé světové války, ale zabývat se otázkou, zda v případě uplatnění nároku na náhradu škody způsobené jednáním Německa byla Itálie povinna přiznat SRN imunitu.²⁰⁸

Nárok na imunity může být v případě sporu SRN a Itálie usuzován z mezinárodního obyčejového práva. Ve vztahu k použití mezinárodních smluv přichází v úvahu Evropská úmluva o státní imunitě, jejíž smluvní stranou však není Itálie a Úmluva OSN, která doposud není platná. Proto MSD postupoval podle mezinárodního obyčejového práva.²⁰⁹

Itálie ve svých rozhodnutích vyjádřila několik relevantních argumentů, se kterými se MSD v konečném rozhodnutí vypořádal. Podle prvního argumentu se vyvinulo mezinárodní obyčejové právo do té fáze, kdy se státu nepřiznává imunita při soudním řízení o nárocích vyplývajících z jednání, kterým cizí stát na území jiného státu způsobil smrt, újmu na zdraví či majetku, a to ani v případě jednání povahy *acta iure imperii*.²¹⁰

Tento argument je založen na explicitní výjimce ze státních imunit, která je obsažena jak v Evropské úmluvě, tak v Úmluvě OSN a některých vnitrostátních úpravách. Dle této výjimky nenáleží cizímu státu imunita v řízeních týkajících se náhrady škody na zdraví a na hmotném majetku za podmínky, že k jednání došlo na území státu soudu a původce újmy byl přítomen na tomto území v době nastalé skutečnosti. MSD však nezjišťoval, zda výjimka obsažená v úmluvách je obsažena i v mezinárodním obyčejovém právu. Potřeboval posoudit, jestli v mezinárodním obyčejovém právu existuje výjimka vztahující se na činy spáchané na území státu soudu ozbrojenými silami či dalšími orgány cizího státu v průběhu ozbrojeného konfliktu. Pomocí čl. 31 Evropské úmluvy, čl. 12 Úmluvy OSN a relevantní judikatury dospěl MSD k závěru, že taková výjimka v obyčejovém právu není a imunita je zachována.²¹¹

Itálie dále odůvodnila odnětí imunity zvláštní povahou jednání, která jsou předmětem nároků uplatněných u italských soudů, a dále okolností, za kterých byly nároky učiněny. Itálie tvrdila, že jednání SRN zakládá porušení zásad mezinárodního práva ozbrojených konfliktů a zločinů proti lidskosti, které označila za normy kogentní. Nakonec Itálie konstatovala, že

²⁰⁸ Tamtéž, s. 27.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž, s. 31.

²¹¹ CABAN, Pavel. Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora OSN o imunitě států v případě civilních žalob plynoucích ze závažných porušení lidských práv v rámci ozbrojených konfliktů. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 2, s. 24.

žalobcům byly odejmuty veškeré další možnosti nápravy, a proto je nezbytný výkon pravomoci italskými soudy jako soudy poslední instance.²¹²

MSD se proto zabýval otázkou, zda v mezinárodním obyčejovém právu existuje pravidlo stanovující, že se v případě závažného porušení lidských práv cizímu nepřizná imunita. Konstatoval, že až na rozhodnutí italského soudu neexistuje téměř žádná státní praxe, která by tomu odpovídala; naopak národní soudy států se kloní k opačnému názoru a odmítají argumenty, tedy že by v těchto případech neměla být imunita přiznána. Rovněž Úmluva OSN ani Evropská úmluva neobsahují žádné omezení státní imunity v případě závažného porušení kogentních norem. Soud proto dospěl k závěru, že podle mezinárodního obyčejového práva není cizímu státu odepřena imunita z důvodu, že je obviněn ze závažného porušení mezinárodního práva v oblasti lidských práv a mezinárodního práva ozbrojených konfliktů. Soud však poznamenává, že jeho závěr se nevztahuje na případnou imunitu a rozsah imunity z trestního řízení vůči představitelům státu.²¹³

Soud se následně zabýval vztahem kogentních norem a pravidlem státní imunity. Itálie dospěla k závěru, že mezi těmito pravidly existuje konflikt, avšak MSD zde takový konflikt neshledal, neboť se tato pravidla vztahují k rozdílným záležitostem. Pravidla o státní imunitě mají procesní charakter a neslouží k tomu, aby byla posuzována případná protiprávnost jednání cizího státu. Z tohoto důvodu aplikace současného mezinárodního práva neporušuje zákaz retroaktivního práva. Ze stejného důvodu neznamena přiznání imunity cizímu státu dle mezinárodního obyčejového práva uznání situace, která vznikla porušením kogentních norem, za zákonnou - nejde o rozpor s čl. 41 Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování. Dle Soudu se tedy pravidla státní imunity neodchylují od hmotněprávních pravidel, která mají status *jus cogens*.²¹⁴

Na závěr Itálie uvedla, že odejmutí imunity je ospravedlněno, protože veškeré další pokusy k zabezpečení kompenzace italským obětem selhaly. Podle MSD skutečnost, že jurisdikční imunita může vytvořit překážku v soudním řízení, nebrání tomu, aby se použila hmotněprávní pravidla mezinárodního práva, např. zcela oddělena od státní imunity je mezinárodní odpovědnost a povinnost odškodnění. Soud dále upozorňuje, že neexistuje žádná praxe států, která by podmiňovala udělení imunity na podmínce existence efektivního

²¹² Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy : Greece intervening), Judgment, I.C.J. Reports 2012, s. 40.

²¹³ Tamtéž, s. 41-44.

²¹⁴ Tamtéž, s. 45-46.

alternativního způsobu nápravy. Soud proto odmítl tvrzení Itálie, i přestože potvrdil, že si je vědom, že tím vyloučí u italských státních příslušníků možnost získat náhradu škody.²¹⁵

MSD na závěr konstatoval, že Itálie porušila státní imunitu také tím, že registrovala majetek SRN v katastru nemovitostí. Jednalo se totiž o sídlo kulturního centra, tedy o vládní majetek používaný k neobchodním účelům.²¹⁶

4.2.2. Rozhodnutí Ústavního soudu Itálie

Italský Nejvyšší soud reagoval na rozhodnutí MSD a v roce 2013 konstatoval, že judikatura z roku 2004, týkající se případu *Ferrini*, nebyla uznána mezinárodním společenstvím, jehož je MSD nejvýraznějším představitelem. V důsledku toho není možné nadále uplatňovat výjimku z jurisdikční imunity stanovenou v těchto rozhodnutích. Italský zákonodárce proto přijal *ad hoc* pozměňovací návrh, kterým výslovně vyloučil veškeré případy, zahrnuté v rozhodnutí MSD z roku 2012, z jurisdikce národních soudů, a to i v případech již zahájených řízení. Zároveň se jím zavedl zvláštní opravný prostředek pro případy, které byly rozhodnuty před rozhodnutím MSD z roku 2012.²¹⁷

Později se opět vyskytly pochybnosti o aplikaci principů jurisdikční imunity, které se týkaly ústavnosti řešení přijatého Itálií po rozhodnutí MSD, jež implementovalo mezinárodní principy do italského právního řádu. V roce 2014 jeden z italských soudů předložil otázku ohledně ústavnosti zmíněného vnitrostátního předpisu k Ústavnímu soudu. Konkrétně se předložená otázka týkala souladu právního předpisu přijatého na základě rozhodnutí MSD s právem na přístup k soudu ve spojení s ochranou neporušitelných práv člověka (čl. 2 a 24 Ústavy Itálie).²¹⁸

Čl. 2 a 24 Ústavy jsou dle Ústavního soudu neoddělitelně spojeny. Ačkoliv se jedná o různá ustanovení, a to procesněprávní a hmotněprávní, sdílejí v oblasti státní imunity společný základ v otázce ústavnosti normy upravující státní imunitu v civilním řízení. Ústavní soud konstatoval, že zákonodárce přijal uvedenou právní úpravu z důvodu zajištění okamžitého a výslovného respektování rozhodnutí MSD. Neústavnost ustanovení, které přikazuje soudci, aby odmítl svou jurisdikci nad cizím státem, odůvodnil rozporem s principem soudní ochrany základních práv garantovaných v čl. 2 a 24 Ústavy. Právo na přístup k soudu může být omezeno, ale takové omezení musí být ve veřejném zájmu, jenž

²¹⁵ Tamtéž, s. 47-49.

²¹⁶ Tamtéž, s. 53.

²¹⁷ MELONI, Chantal. *Jurisdictional Immunity of States: The Italian Constitutional Court v. the International Court of Justice?* [online]. Zis-online.com, červen 2015 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na <http://www.zis-online.com/dat/artikel/2015_6_931.pdf>.

²¹⁸ Tamtéž.

převáží nad čl. 24 Ústavy. Soud dále odmítl absolutní obětování takové soudní ochrany z důvodu přiznání státní imunity, pokud imunita chrání protiprávní výkon vládní moci cizího státu. Dle jeho názoru toto bylo rovněž potvrzeno v rozhodnutí MSD, protože odkázal na vyřešení sporu prostřednictvím diplomatického vyjednávání.²¹⁹

Další rozpor shledal soud mezi vnitrostátním předpisem adaptujícím Chartu OSN - konkrétně závazkem členů OSN dodržovat rozhodnutí MSD vydaných v případech, ve kterých byl stát jednou ze stran sporu - a Ústavou. Konflikt vyplýval z rozhodnutí MSD, které interpretuje princip jurisdikční imunity států tak, že zahrnuje *acta iure imperii* včetně válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Následně dospěl soud k závěru, že v této otázce nebylo třeba rozhodovat, protože vnitrostátní právo vyplývající z recepce mezinárodního obyčejového práva je v rozporu s Ústavou Itálie; takové pravidlo vůbec nemělo být inkorporováno do právního řádu.²²⁰

4.2.3. Zhodnocení a význam německo-italského sporu

Na rozhodnutí MSD v německo - italském sporu existuje řada rozdílných názorů. To je jistě způsobeno významem sporu a samotného rozhodnutí MSD v oblasti státních imunit. Podle Cabana lze závěry v rozhodnutí MSD považovat za nekontroverzní a zároveň odpovídající současné praxi a převažujícím názorům nauky mezinárodního práva.²²¹ Některé argumenty a části rozhodnutí je však vhodné podrobněji analyzovat.

MSD dal Itálii za pravdu, když uznal, že pravidla jurisdikčních imunit mají procesní povahu. To umožnilo, aby byla státní imunita posuzována podle práva platného a účinného v době rozhodování soudu a zohlednit tak případné změny v právu jurisdikčních imunit, zejména vliv kogentních norem. Soud dále posuzoval význam místa protiprávního jednání a výjimku obsaženou v č. 12 Úmluvy (i jinde) OSN. Dospěl k závěrům, že tato deliktní výjimka se nevztahuje na činnost ozbrojených sil na území státu soudu a dále že existuje obyčejové pravidlo stanovující, že stát v případě jednání ozbrojených sil požívá imunitu z civilního řízení před vnitrostátním soudem - a to i v případě, kdy došlo ke škodlivému zásahu na území státu soudu.²²²

MSD odmítl argumentaci Itálie, která zakládala výjimku z jurisdikční imunity na závažnosti tvrzených porušení kogentních norem, od kterých se není možné odchýlit. Řecké

²¹⁹ Rozhodnutí Ústavního soudu Italské republiky, č. 238 - rok 2014, odst. 3.4.

²²⁰ MELONI, Chantal. *Jurisdictional Immunity of States: The Italian Constitutional Court v. the International Court of Justice?* [online]. Zis-online.com, červen 2015 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na <http://www.zis-online.com/dat/artikel/2015_6_931.pdf>.

²²¹ CABAN, P., 2013, op. cit., s. 26.

²²² SVÁČEK, O., op. cit., s. 13-14.

a italské soudy byly ve svých rozhodnutích přesvědčeny povahou tvrzení o porušení kogentních norem, proto dospěly k závěru, že mezinárodní právo dovoluje takovou výjimku. Řecké soudy v případě *Areios Pagos* shledaly, že tvrzení o porušení kogentních norem převáží nad státní imunitou prostřednictvím implicitního vzdání se. Italský soud dospěl ke svému závěru o existenci výjimky prostřednictvím systematického výkladu mezinárodního práva.²²³ Zatímco dle Itálie představuje závažné porušení práva ozbrojených konfliktů porušení kogentních norem, pravidla jurisdikčních imunit jsou povahy dispozitivní, a proto má být upřednostněna hierarchicky vyšší norma.²²⁴ Výjimku z jurisdikční imunity, spočívající v závažném porušení lidských práv cizím státem a v současném neodčinění újmy tímto státem, soud odmítl. Je možné, že pokud by MSD připustil takovou výjimku, mohly by civilní soudy jednoho státu jednostranně posuzovat záležitosti mezinárodních vztahů, a to i vyčerpání opravných prostředků, existenci dalších alternativních postupů na mezinárodní úrovni, apod.²²⁵

Oběma národním soudům je možné vytknout, že neprovedly detailnější mezinárodněprávní analýzu problému. MSD založil ale svou argumentaci v podstatě na pouhém konstatování, že se jedná o normy upravující rozdílné oblasti a hodnocení státní praxe. Ačkoliv je možné kritizovat hodnocení rozhodnutí MSD v této části, jeví se jako velice nepravděpodobné, že by se soudy, ať už národní či mezinárodní, odchýlily od závěru MSD. Jako první argument lze uvést, že MSD výslovně odmítl odůvodnění italských soudů a přestože neexistuje žádná formální hierarchie mezinárodních institucí, je MSD považován za instituci nejvyšší a jeho judikatuře ostatní přisuzují značný význam. Druhým argumentem je to, že se v minulosti národní jurisdikce sice podíleli na vytváření výjimky v souvislosti s obchodními transakcemi, ale v případě lidských práv se tendence k omezení imunit objevila pouze u zmiňovaných italských a řeckých soudů.²²⁶

Italské soudy se však nespolehaly pouze na argumentaci založenou na povaze jednání a závažnosti porušení lidských práv. Jejich dalším argumentem se stalo tvrzení, že jsou soudy poslední instance. Výjimka založená na odnětí přístupu k soudu byla novým argumentem, který nebyl na úrovni národních soudů obvyklý. V řízení u MSD tři soudci vyjádřili podporu pro tuto výjimku v odlišných stanoviscích, ve kterých odmítli zamítnutí této výjimky pouze

²²³ MCGREGOR, Lorna, State Immunity and Human Rights: Is There a Future after Germany v. Italy?. *JICJ*, 2013, roč. 11, č. 1., s. 128-129.

²²⁴ SVÁČEK, O., op. cit., s. 15.

²²⁵ CABAN, P., 2013, op. cit., s. 26.

²²⁶ MCGREGOR, L., 2013, op. cit., s. 129-130.

odkazem na procesní charakter pravidla státních imunit.²²⁷ Soudce *Bennouna* argumentoval neoddělitelností odpovědnosti státu od výkonu suverénní moci. Proto stát při převzetí odpovědnosti mohl odůvodnit svůj nárok na imunitu principem suverénní rovnosti. Otázka jurisdikční imunity v souvislosti s mezinárodními zločiny, o které v tomto sporu šlo, vyvolává etické a právní problémy pro mezinárodní společenství jako celek, jimž se nelze vyhnout pouhým konstatováním, že pravidla státní imunity jsou pravidly procesními. Zastával se proto úzké výjimky ze státní imunity v případě, že stát je považován za původce protiprávního jednání a odmítne převzít jakoukoliv odpovědnost v jakékoliv formě. Tato výjimka by umožnila jedinci dotčeného jednání vykonat své právo na přístup ke spravedlnosti ve své vlastní zemi.²²⁸ MSD ale odmítl ve svém rozhodnutí vzít v potaz chybějící alternativní fórum pro vyřešení sporu.²²⁹

V současném systému mezinárodního práva se jeví jako nejlepší řešení, aby domovský stát v těchto případech uplatnil nároky poškozených osob na mezinárodní úrovni vůči cizímu státu, který se dopustil protiprávního jednání. Dalším způsobem řešení sporu je možnost uplatnění trestní jurisdikce vůči pachatelům nebo prostřednictvím mezinárodních postupů pro ochranu lidských práv. Jednotlivci, jejichž práva byla porušena, se proto budou muset spolehnout na posouzení výkonné moci domovského státu, zda a v jakém rozsahu se bude domáhat odškodnění vůči cizímu státu.²³⁰

Podceňováno by nemělo být ani rozhodnutí Ústavního soudu. Význam může mít zejména ve vztahu k ochraně lidských práv jednotlivce a vzájemné ochraně státních suverénních funkcí.²³¹ Soud zdůraznil význam ochrany lidských práv v demokratickém právním systému. Soud konstatoval, že jurisdikční imunita chrání suverenitu státu, ale již nechrání jednání považované za nezákonné.²³² Argumenty Ústavního soudu se ale mohou jevit jako zjednodušující v porovnání s argumentací MSD, týkající se neexistence lidskoprávní výjimky z jurisdikční imunity v mezinárodním obyčejovém právu. Ústavní soud se dále odvolal na pouhou závažnost protiprávních jednání, nevzal však v potaz, že státní imunita a právní režim pro porušení lidských práv či humanitárního práva lze považovat za protichůdné principy mezinárodního práva. Podle de Pasquale proto za situace, kdy prozatím neexistuje

²²⁷ Tamtéž, s. 130-132.

²²⁸ Separate opinion of Judge Bennouna, s. 78-79.

²²⁹ MCGREGOR, L., 2013, op. cit., s. 133.

²³⁰ CABAN, P., 2013, op. cit., s. 26-27.

²³¹ Tento problém řešil rovněž ESLP v řízení Jones proti Velké Británii, které bude rozebráno v následující podkapitole.

²³² MELONI, Chantal. *Jurisdictional Immunity of States: The Italian Constitutional Court v. the International Court of Justice?* [online]. Zis-online.com, červen 2015 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na <http://www.zis-online.com/dat/artikel/2015_6_931.pdf>.

v obyčejovém mezinárodním právu taková výjimka, by měla být rozhodnutí obdobných sporů založena na balancování těchto principů, a to případ od případu.²³³

I když argumentace Ústavního soudu není příliš propracovaná a jeho závěr je v rozporu s převažujícím názorem, který nepřipouští výjimku z jurisdikční imunity, nelze zpochybnit další význam pro mezinárodní právo. Význam přisuzovaný právu na přístup k soudu posiluje názor, že takové právo je obecným principem mezinárodního práva. Nelze také vyloučit, že se tento rozsudek stane precedentem pro budoucí rozhodnutí; přinejmenším má rozhodnutí Ústavního soudu poslední slovo v italském právním systému.²³⁴

4.3. Jurisdikční imunita států v pojetí ESLP

Evropský soud pro lidská práva se zabýval vztahem porušení lidských práv a jurisdikční imunity v několika svých rozhodnutích, z nichž některá budou rozebrána v následující části práce.

Doposud lze v databázi ESLP vyhledat celkem 19 rozhodnutí, v nichž se ESLP zabýval státní imunitou. Stěžovatelé namítali nejrůznější porušení práv, nejčastěji namítaným je čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“).²³⁵

4.3.1. McElhinney proti Irsku

Stížnost byla v tomto případě podána irským občanem proti Irsku a Spojenému království Velké Británie a Severního Irska. Občan namítal porušení čl. 6 EÚLP - právo na spravedlivý proces.²³⁶

Stěžovatel přejížděl soukromým vozidlem ze Severního Irska do Irska; přitom došlo ke konfliktu s příslušníkem britské vojenské policie. Stěžovatel uvádí, že se obával o svůj život a v důsledku incidentu utrpěl vážný posttraumatický šok.²³⁷ Řízení na území Irska bylo ukončeno rozhodnutím Nejvyššího soudu z roku 1995, kterým bylo odmítnuto odvolání stěžovatele. Dle Nejvyššího soudu se tvrzené skutečnosti nevztahují ke komerčním aktivitám a rovněž soud nevzal za prokázané, že by podle mezinárodního práva bylo možné odepřít

²³³ PASQUALE DE, Sena. *The judgment of the Italian Constitutional Court on State immunity in cases of serious violations of human rights or humanitarian law: a tentative analysis under international law* [online]. Qil-qdi.org, 16. prosince 2014 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na <<http://www.qil-qdi.org/judgment-italian-constitutional-court-state-immunity-cases-serious-violations-human-rights-humanitarian-law-tentative-analysis-international-law/>>.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ TYMOFEYEVA, A., op. cit, s. 161-162.

²³⁶ McElhinney v. Ireland, Application no. 31253/97, European Court of Human Rights, Grand CHAMBER, 21 November 2001.

²³⁷ Tamtéž, odst. 7 a 10.

státní imunitu v případě nároku na náhradu škody na zdraví způsobenou deliktním jednáním cizího státu v rámci *acta iure imperii*.²³⁸

Stěžovatel tvrdil, že mu irské soudy aplikováním doktríny státní imunity odepřely právo na soudní určení náhrady škody.²³⁹ Právo zakotvené v čl. 6 však není absolutní a může být omezeno.²⁴⁰ MSD uvádí, že v oblasti mezinárodního práva je trend omezovat státní imunitu ve vztahu k újmě na zdraví způsobené jednáním či opomenutím ve státě soudu. Tuto praxi však MSD nepovažuje za univerzální; dle jeho názoru se vztahuje pouze na škody pojistitelné a nikoliv na škody způsobené jednáním vojáka na území cizího státu. Nelze proto říci, že Irsko svým rozhodnutím spadá mimo veškeré v současnosti přijímané mezinárodní standardy. ESLP proto souhlasí s Nejvyšším soudem Irska, protože nelze dojít k závěru, že na základě současného stavu mezinárodního práva je irské právo v rozporu s obecnými principy.²⁴¹

4.3.2. Al-Adsani proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irka

Stěžovatel *Sulaiman Al-Adsani*, občan britské a kuvajtské národnosti, podal stížnost proti Spojenému království v roce 1997. Stěžovatel tvrdil, že anglické soudy přiznáním imunity Kuvajtu nezajistily stěžovateli právo nebýt mučen a odepřely mu přístup k soudu.²⁴²

Stěžovatel byl trénovaný pilot, který se vydal do Kuvajtu na pomoc v boji proti Iráku. V té době se mu do rukou dostala sexuální videonahrávka zahrnující místního šejka, který měl v Kuvajtu významné postavení. Nahrávka se rozšířila do obecného oběhu; za to měl být podle šejka odpovědný právě stěžovatel. Následně byl stěžovatel poslán do vězení, kde byl dozorci bit. Po několika dnech byl propuštěn a donucen podepsat falešné přiznání. Mučení poté prováděl šejk a v důsledku založeného požáru byl stěžovatel popálen. Po návratu z Kuvajtu do Spojeného království zahájil stěžovatel civilní řízení před místními soudy, ve kterém mu však nebylo vyhověno.²⁴³

Soud ve svém odůvodnění poukázal na rostoucí význam zákazu mučení v mezinárodním právu. Odkázal na řadu mezinárodních smluv a soudních prohlášení, na jejichž základě je možné vyvodit závěr, že zákaz mučení je považován za kogentní normu. Poznamenal však, že tento případ se nevztahuje k trestní odpovědnosti jednotlivce, ale imunity státu v civilním řízení o náhradu škody, a to pokud jde o mučení spáchané na území tohoto státu. Bez ohledu

²³⁸ Tamtéž, odst. 15.

²³⁹ Tamtéž, odst. 20.

²⁴⁰ Tamtéž, odst. 34.

²⁴¹ Tamtéž, odst. 38.

²⁴² *Al-Adsani v. United Kingdom*, Application no. 35763/97, European Court of Human Rights, 21 November 2001, odst. 1 a 3.

²⁴³ Tamtéž, odst. 9-14.

na význam zákazu mučení soud neshledal v žádném mezinárodním instrumentu či soudním rozhodnutí základ pro závěr, že stát požívá imunity v civilním řízení před soudem cizího státu v případě údajného mučení. Dle ESLP proto není v těchto případech doposud prosazena výjimka z imunity v mezinárodním právu.²⁴⁴

K rozhodnutí soudu šest soudců uplatnilo odlišné stanovisko. Podle jejich názoru přijetí skutečnosti, že zákaz mučení je pravidlo kogentní povahy, znamená, že stát porušující zákaz mučení se nemůže dovolávat státní imunity, protože jde o hierarchicky nižší normu. Soudci dále argumentovali tím, že účinky kogentní normy vůči nižším normám není možné rozlišovat podle toho, zda jde o civilní řízení proti státu či trestní řízení proti jednotlivci, neboť rozhodující je nadřazenost kogentní normy, nikoliv povaha řízení.²⁴⁵

4.3.3. Jones a ostatní proti Spojenému království Velké Británie a Severního Irka

Nejnovější rozhodnutí ESLP v této problematice pochází z roku 2014. Řízení bylo zahájeno dvěma stížnostmi, kterými se britští občané domáhali určení, že přiznáním imunity Saudské Arábii bylo porušeno jejich právo na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 EÚLP.²⁴⁶

Pan Jones tvrdí, že byl po několik dní nezákonně držen a mučen agentem Saudské Arábie. Po návratu do Spojeného království bylo potvrzeno, že utrpěl několik zranění a posttraumatický šok. Následně zahájil řízení proti Ministerstvu vnitra a jednotlivci, který mučení prováděl.²⁴⁷ Další tři stěžovatelé uvedli, že byli zatčeni a po dobu strávenou ve věznici byli podrobena mučení. U jednoho stěžovatele mělo dojít rovněž ke znásilnění. Po návratu do Spojeného království byla jejich zranění opět potvrzena. Tito stěžovatelé poté zahájili řízení proti čtyřem jednotlivcům, které považovali odpovědné za mučení.²⁴⁸ Ve Spojeném království rozhodovala v posledním stupni Sněmovna lordů, ta však dala za pravdu Saudské Arábii.²⁴⁹

ESLP ve svém rozhodnutí odkázal na předchozí rozhodnutí *Al-Adsani* proti Spojenému království, jež považuje ve skutkových okolnostech za totožné s případem pana Jonese. ESLP dále zkoumal, zda v době přijetí rozhodnutí Sněmovnou lordů nedošlo v mezinárodních standardech k vývoji a tedy ke vzniku nové výjimky. I s odkazem na rozhodnutí MSD

²⁴⁴ Tamtéž, odst. 60, 61, 66.

²⁴⁵ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 140-141.

²⁴⁶ Jones and Others v. United Kingdom, Application no. 34356/06 and 40528/06, European Court of Human Rights, 14 January 2014, odst. 1 a 4.

²⁴⁷ Tamtéž, odst. 7 -9.

²⁴⁸ Tamtéž, odst. 11 a 12.

²⁴⁹ Tamtéž, odst. 24-32.

v německo - italském sporu ale dospěl soud k závěru, že k takové výjimce nedošlo, a proto nebylo porušeno ani právo pana Jonese na přístup k soudu.²⁵⁰

V případě druhé stížnosti byla situace poněkud odlišná: jednalo se o stížnost vůči státním orgánům. Soud tak musel posoudit, zda existuje obecné pravidlo, na jehož základě by bylo možné imunitu přiznat i těmto úředníkům. Soud došel k závěru, že z důvodu, že stát sám jednat nemůže a vždy jedná prostřednictvím jednotlivce, imunita se aplikuje i na jednání jednotlivců. Dále se zabýval tím, zda existuje zvláštní pravidlo či výjimka ve vztahu k mučení. Podle ESLP skutečnost, že neexistuje obecná výjimka z imunity států ve vztahu ke kogentním normám, ještě neznamená, že zde taková výjimka není v případě imunity státních úředníků. Přestože existují některé názory ve prospěch takového pravidla, soud je toho názoru, že by imunita státu neměla být obcházena prostřednictvím žaloby vůči státním úředníkům. Soud případ uzavřel konstatováním, že udělení imunity státním úředníkům reflektovalo pravidla mezinárodního práva veřejného a nedošlo k porušení práva na přístup k soudu.²⁵¹

4.3.4. Komentář k judikatuře ESLP

V prvních dvou rozhodnutích dospěl soud k závěrům, které byly spíše očekávané a soud tak následoval v oblasti státních imunit převažující tendenci v mezinárodním právu. Přiznání imunity cizímu státu proto nepovažoval za porušení režimu ochrany lidských práv.²⁵²

Přesto v některých případech přichází v úvahu rozdílné řešení. Např. ve sporu *McEnhinney* proti Irsku je zajímavý názor soudců vyjádřený v odlišném stanovisku. Přednost právům zakotveným v EÚLP před přiznáním imunity cizímu státu je možné odůvodnit neexistencí závazku státu přiznat cizímu státu imunitu v případě deliktu, který byl spáchán zástupcem cizího státu na území státu soudu při *iure imperii* jednání.²⁵³

Význam rozhodnutí *Al-Adsani* proti Spojenému království lze spatřit zejména ve vyjádření vztahu kogentních norem a pravidel upravující imunitu státu. Argumentace použitá v rozhodnutí byla - jak bylo uvedeno výše - použita v dalších rozhodnutích ESLP o jurisdikčních imunitách a je často uváděna v odborných publikacích. Zajímavé v tomto případě je však závěr ESLP, že přiznání imunity Kuvajtu podle SIA je v souladu s Evropskou úmluvou o státní imunitě z roku 1972. Evropská úmluva není pro tento případ vůbec

²⁵⁰ Tamtéž, odst. 196-198.

²⁵¹ Tamtéž, odst. 202, 205, 213 a 215.

²⁵² CABAN, P., 2007, op. cit., s. 141.

²⁵³ Tamtéž.

relevantní, jelikož byla ratifikována pouze osmi státy a nemůže vytvářet závazek udělit imunitu Kuvajtu, tedy státu, který není smluvní stranou a ani se jí nemůže stát.²⁵⁴

Problematickým z těchto uvedených rozhodnutí se jeví zejména Jones a ostatní proti Spojenému království. Očekávalo se, že ESLP vyjasní některé závěry v rozhodnutí *Al-Adsani* proti Spojenému království týkající se aplikace čl. 6 odst. 1 EÚLP. Soud zde rovněž nezkoumal, zda jednotlivci zbývá jiný alternativní prostředek, kterým by se mohl domáhat odškodnění. Svou analýzu ukončil potvrzením oprávněnosti a přiměřenosti omezení přístupu k soudu. Tento přístup nebere v úvahu problémy, kterým čelí oběti porušování lidských práv usilující o přístup k soudu, a které jiný prostředek obrany nemají k dispozici.²⁵⁵

Překvapující je zejména část rozhodnutí, ve které ESLP podržel imunitu státních úředníků i v případě údajného mučení. Takový závěr jde proti dvěma současným trendům: za prvé proti odpovědnosti nevysoce postavených státních úředníků za porušení lidských práv a za druhé proti rozlišování různých druhů imunit. Na rozdíl od tohoto přístupu, MSD ve svém rozhodnutí Jurisdikční imunity ponechal prostor pro vývoj imunity státních úředníků a tím vyjádřil možnost, že imunita může být státním úředníkům přiznána v jiném rozsahu. ESLP svým rozhodnutím zabránil vývoji imunity státních úředníků tím, že ji přirovnal k imunitě států.²⁵⁶

Význam rozhodnutí ESLP v oblasti imunity států je i přes některou kritiku významný. ESLP ve své judikatuře zastává převažující trend spočívající v přiznání imunity státu i v případě závažného porušení lidských práv. Zajímavé je, že výjimku soud nepřiznal ani v případě porušení zákazu mučení

4.4. Jurisdikční imunita a právo na přístup k soudu

ESLP se ve svých rozhodnutích často zabýval čl. 6 odst. 1 EÚLP, tedy právem na přístup k soudu, resp. určoval, jaký je vztah mezi čl. 6 odst. 1 EÚLP a státními imunitami. Ve svých rozhodnutích dospěl soud k závěru, že přiznání imunity v daných případech nevedlo k porušení práv stěžovatelů. ESLP rovněž uvedl, že přiznání imunity nemá vliv na existenci hmotného práva dotčeného jednotlivce dle vnitrostátního právního řádu státu soudu. Dle jeho

²⁵⁴ ORAKHELASHVILI, Alexander. Treaties on state immunity: 1972 and 2004 Conventions. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). Research Handbooks in International Law. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 291-292.

²⁵⁵ MCGREGOR, Lorna. *Jones v. UK: A Disappointing End* [online]. Ejiltalk.org, 16. ledna 2014 [cit. 28. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/jones-v-uk-a-disappointing-end/>>.

²⁵⁶ WEBB, Philippa. *Jones v UK: The re-integration of State and official immunity?* [online]. Ejiltalk.org, 14. ledna 2014 [cit. 28. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/jones-v-uk-the-re-integration-of-state-and-official-immunity/>>.

názoru se představuje přiznání imunity pouze procedurální překážkou pro výkon pravomoci soudu.²⁵⁷

ESLP ve svých rozhodnutích konstatoval, že pokud je přiznání imunity státem fóra v konkrétním případě v souladu s principy mezinárodního práva, nemůže dojít k porušení čl. 6 EÚLP. Takovému závěru je možné vytknout dvě věci. První výtkou je, že soud neprovedl poměření zájmu státu soudu na jedné straně a stěžovatelova práva na odškodnění na straně druhé. ESLP ale provádí určitý typ vyvažování svým testem pro porušení čl. 6 odst. 1 EÚLP. Druhým nedostatkem je to, že soud při svém rozhodování nevzal v potaz význam existence jiného prostředku, pomocí kterého by mohl stěžovatel získat odškodnění; to je v jasném rozporu se zněním čl. 6 odst.1 EÚLP.²⁵⁸

Je pravda, že právo na přístup k soudu není právem absolutním a může být regulováno státem k naplnění určité společenské potřeby. Toto omezení se však nikdy nesmí dotknout samotné podstaty práv. Na druhou stranu však výjimka týkající se rozsahu čl. 6 se podstatně liší od výjimky z čl. 6 na základě státní imunity. Omezení čl. 6 na základě imunity v podstatě vyplývá z významu vztahu státu soudu a cizího státu. Je poměrně těžké odstranit normativní konflikt mezi dvěma pravidly, neboť konflikt mezi právem na přístup k soudu a státní imunitou se dotýká samotného práva těchto pravidel.²⁵⁹

Rozhodnutí ESLP nebyla doposud zpochybněna a lze je považovat z hlediska mezinárodního práva za platná. Přesto však je rozhodnutí o upřednostnění obyčejového pravidla o imunitách před smluvním pravidlem o přístupu k soudu založeno na řadě předpokladů a je obtížné vytvořit jednoznačný úsudek.²⁶⁰

4.5. Zhodnocení současného stavu mezinárodního práva

Z výše uvedených soudních rozhodnutí a nejrůznějších komentářů k jednotlivým sporům je zřetelné, jak palčivá a diskutabilní je v současnosti otázka vztahu porušování lidských práv a jurisdikční imunity. Jednoznačné stanovisko v této otázce je velmi obtížné vyvodit, přesto však určitou jistotu pomohla nastolit rozhodnutí ESLP a MSD.

²⁵⁷ CABAN, P., 2007, op. cit., s. 136.

²⁵⁸ GARNETT, Richard. Foreign state immunity: a private international law analysis. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 307-308.

²⁵⁹ ORAKHELASHVILI, Alexander. State immunity from jurisdiction between law, comity and ideology. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 173-174.

²⁶⁰ VĚTROVSKÝ, Jaroslav. Jurisdikční imunity států versus přístup jednotlivce k soudu: možnost řešení konfliktu norem v mezinárodním právu veřejném. In ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (ed.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016, s. 156-157.

Soudy při svém rozhodování dospěly k závěru, že pravidla státní imunity jsou pravidly mezinárodního obyčejového práva a odmítly tvrzení, že by mezi těmito pravidly a kogentními normami, které upravují některá lidská práva, existoval rozpor. Zároveň také soudy odmítly, že by se mezinárodní právo vyvinulo do té míry, kdy by vznikla výjimka z udělení imunity cizímu státu v případě závažného porušení lidských práv či mezinárodního humanitárního práva. To znamená, že stát soudu je i v takových případech cizímu státu povinen přiznat jurisdikční imunitu. V případě, že by spor stát soudu projednal, porušil by platné mezinárodní právo.

Patrně největší ohlasy vyvolalo rozhodnutí MSD v případě německo - italského sporu, jímž vyjasnil problematiku vztahu porušení kogentních norem a jurisdikčních imunit. Je však třeba zdůraznit, že soud nevytvořil právo; pouze ho aplikoval. Proto není vyloučeno, že v budoucnu dojde v praxi států k vývoji opačným směrem a jestliže tato praxe bude jednotná, rozsáhlá a reprezentativní, je možné, že dojde k vytvoření obyčejového pravidla. Prostor pro vytvoření nového obyčejového pravidla přichází v úvahu v případech obdobných sporu *Al-Adsani* proti Spojenému království, ve kterých by šlo o případy izolovaného porušování lidských práv a nikoliv o porušování lidských práv v ozbrojených konfliktech tak, jak tomu bylo v případě předloženému k MSD.²⁶¹

Jestliže však stát soudu v případě závažného porušení lidských práv přizná cizímu státu imunitu, vytvoří se tak překážka k projednání sporu. MSD ve svém rozhodnutí poznamenal, že si byl vědom toho, že přiznání imunity Německu může mít za následek skutečnost, že poškození jednotlivci nezískají žádnou kompenzaci. Je proto třeba zvážit, jaké jiné možnosti poskytuje mezinárodní právo k získání náhrady škody.

Jednotlivec, který se stal obětí porušení lidských práv, se pochopitelně snaží o získání určité náhrady škody. Situaci je však třeba chápat tak, že se jí domáhá od státu, který se mezinárodně protiprávního jednání nedopustil (stát soudu). V úvahu proto přichází vytváření tlaku na stát, který měl údajně porušit práva jednotlivce, a to tím, že dle obecného mezinárodního práva každé mezinárodně protiprávní jednání zahrnuje povinnost reparace škody. Další možností je, že se stát vzdá se imunity; tato možnost se ale jeví jako málo pravděpodobná. Dále je na cizí stát v případě vzájemné pomoci v trestních věcech možné aplikovat rozhodnutí MSD, na základě kterého je stát, jenž upozorní soud jiného stát, že

²⁶¹ SVACEK, O., op. cit., s. 15-16.

z důvodu imunity by neměl pokračovat soudní proces s jeho státními orgány, převzít zodpovědnost za mezinárodně protiprávní jednání těchto státních orgánů.²⁶²

Stát státní příslušnosti jedince, jehož právo bylo porušeno, disponuje nástroji mezinárodního práva, které může aplikovat vůči cizímu státu. Jednak je možné využít konzulární cestu, a to zejména za účelem využití přípustných efektivních vnitrostátních opravných prostředků. Následně může vláda diplomatickou cestou vyvíjet tlak na to, aby cizí stát zvážil svou zodpovědnost a připustil určitou formu odškodnění. Poslední možností je využití institutu diplomatické ochrany. Nejedná se však o povinnost státu a stejně jako vyvíjení tlaku diplomatickou cestou se jedná o nástroj závislý na politické vůli.²⁶³

4.6. Situace v České republice

Imunita představuje institut mezinárodního práva, přesto však vnitrostátní soudy a další státní orgány musí při aplikaci této doktríny postupovat v souladu s vnitrostátním ústavním a procesním právem. Specifika ústavního práva by se v České republice výrazně projevila právě v případě konfliktu státní imunity a lidských práv.²⁶⁴

Jak již bylo uvedeno, v současném mezinárodním právu převažuje názor, že by imunita cizímu státu měla být přiznávána i v případě porušení lidských práv. Tento názor by však pravděpodobně nebyl v podmínkách českého ústavního pořádku udržitelný, protože lidská práva a smlouvy o lidských právech a závazky z nich vyplývající mají přednostní postavení. Dle judikatury Ústavního soudu vyplývá přednost lidskoprávních závazků v případě normativního konfliktu z věcného obsahu lidskoprávních smluv a z čl. 1 odst. 1 Ústavy. Proto i po tzv. euronovele Ústavy jsou vyhlášené a ratifikované mezinárodní smlouvy považovány za součást materiálního jádra Ústavy a jako takové mají přednost před ostatními mezinárodněprávními závazky České republiky.²⁶⁵

Ústavní soud se zabýval kolizí závazků vyplývajících z mezinárodních smluv v případě rozhodování o vydání cizince k trestnímu stíhání cizímu státu. V případě stěžovatele stojí v rozporu dva mezinárodní závazky. Na jedné straně je to závazek na základě Evropské úmluvy o vydávání vydat všechny osoby, proti kterým vedou příslušné orgány dožadující strany trestní stíhání pro trestný čin. Proti tomuto závazku stojí povinnost České republiky dodržovat závazky z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách.

²⁶² ŠMIGOVÁ, Katarína. Jurisdikčné imunity štátu z hľadiska aplikačnej praxe Medzinárodného súdneho dvora a vnútroštátnych súdov. In ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (ed.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016, s. 48-49.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ POLÁČKOVÁ VAN DER PLOEG, K., op. cit., s. 86-87.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 87-88.

Protože Ústavní soud dospěl k závěru, že by stěžovateli vydáním hrozilo nebezpečí mučení, konstatoval, že je namístě dát přednost závazkům ze smluv o ochraně lidských práv.²⁶⁶

Poláčková Van Der Ploeg usuzuje, pokud v České republice dojde k situaci, kdy české soudy budou povinny posoudit případ porušování lidských práv cizím státem, budou muset dospět k závěru, který bude v souladu nejen s mezinárodním právem, ale i s ústavním pořádkem. Vzhledem k judikatuře Ústavního soudu je proto podle ní pravděpodobné, že by v takovém případě imunita přiznána nebyla.²⁶⁷ Ve výše uvedeném případě se však jednalo o střet dvou hmotněprávních závazků, proto se jedná o odlišnou situaci a lze prozatím pouze spekulovat o tom, k jakému závěru by Ústavní soud došel.

²⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 15. dubna 2003, sp. zn. Pl. ÚS 752/02.

²⁶⁷ POLÁČKOVÁ VAN DER PLOEG, K., op. cit., s. 88-89.

Závěr

Jurisdikční imunita států je právní institut, který má v mezinárodním právu veřejném významné postavení, protože souvisí s rovností a nezávislostí států. Jedná se o složitý institut, který se v mezinárodním společenství vyvíjel po dlouhou dobu. Na začátku vývoje požívaly veškeré státy absolutní imunity a nebylo možné cizí stát podrobit rozhodovací pravomoci státu soudu. Postupný rozvoj funkcí státu měl za následek vznik několika výjimek z absolutní imunity. V současnosti je většina států včetně České republiky zastáncem restriktivní teorie, jež se rovněž stala podkladem pro vypracování některých mezinárodních smluv.

Jedinou rozsáhlou a platnou mezinárodní smlouvou upravující státní imunitu je Evropská úmluva o státní imunitě. Tato smlouva ale nebyla velkým úspěchem, jak dokládá i velmi nízký počet smluvních stran. Větší ohlas v mezinárodním právu má Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Ačkoliv tato úmluva není prozatím platná, je používána v rozhodovací činnosti mezinárodních i vnitrostátních soudů a někdy bývá považována za kodifikaci mezinárodního obyčejového práva v oblasti jurisdikční imunity. Česká republika je smluvním státem pouze Úmluvy OSN, kterou ratifikovala v roce 2015. Podpis Úmluvy OSN se v České republice stal také impulzem pro vypracování nového zákona o mezinárodním právu soukromém, který by respektoval vývoj jurisdikční imunity.

Cílem diplomové práce bylo především vymezit možnost omezení jurisdikční imunity v případě porušení kogentních norem, které jsou určeny k ochraně lidských práv, a dále zhodnotit současný stav v mezinárodním právu. Autorka analýzou rozhodnutí mezinárodních soudů a řady odborných článků dospěla k závěru, že v současném mezinárodním obyčejovém právu neexistuje výjimka z jurisdikční imunity v případě, že stát je dle tvrzení poškozeného odpovědný za porušení lidských práv. Podporu pro stanovení této výjimky není možné nacházet v teorii normativní hierarchie, jež je velmi problematická, ani v tvrzení, že poškozenému nezbyvá jiná možnost, jak se domáhat odškodnění vůči cizímu státu. Oběť porušení lidských práv se však může domáhat náhrady škody jinými prostředky. V úvahu přichází uplatnění trestní odpovědnosti pachatele nebo využití diplomatických prostředků k vyjednání odškodnění.

Vznik výjimky z jurisdikční imunity v případě závažného porušení lidských práv není vyloučen; naopak lze předpokládat, že v současném mezinárodním společenství, jež si zakládá na ochraně lidských práv se postupně tato výjimka prosadí. Autorka práce ve čtvrté kapitole naznačila, jak složitá situace by mohla nastat v případě, že by se vztahem kogentních norem určených k ochraně lidských práv a pravidly o státní imunitě zabýval Ústavní soud

České republiky. Je ale třeba podotknout, že ke vzniku obyčejového pravidla by byla nutná ustálená praxe států a přesvědčení o jeho závaznosti.

Téma jurisdikční imunity států je velmi rozsáhlé, přesto se autorka práce pokusila o vysvětlení základních a problematických otázek s ním spojených a o detailnější výklad v oblasti ochrany lidských práv.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. BROWNLIE, Ian. *Princípy mezinárodního veřejného práva*. Bratislava: Eurokódex, 2013. 868 s.
2. BRÖHMER, Jürgen. *State immunity and the violation of human rights*. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1997. 242 s.
3. CABAN, Pavel. *Jurisdikční imunity států*. Praha: Eva Rozkotová - IFEC, 2007. 161 s.
4. FOX, Hazel. *The law of State immunity*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 572 s.
5. FOX, Hazel, WEBB, Philippa. *The law of state immunity*. 3. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2013. 651 s.
6. SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. *Mezinárodní právo veřejné*. 3. vydání. V překladu Moniky Pauknerové. Praha: ASPI, 2006. 417 s.
7. SHAW, Malcolm N. *International law*. 5. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. 1288 s.
8. VAN WOUDEMBERG, Nout. *State immunity and cultural object on loan*. Leiden: Brill, 2012. 492 s.
9. VRŠANSKÝ, Peter a kol. *Mezinárodní právo veřejné. Osobitná část*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2013. 544 s.

Příspěvky ve sborníku a komentáře

1. BARKER, J. Craig. Shared foundation and conceptual differentiation in immunities from jurisdiction. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 185-204.
2. DE WET, Erika. Jus Cogens and Obligations Erga Omnes. In Dinah Shelton (ed). *The Oxford Handbook on International Human Rights Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 541-561.
3. FEIGERLOVÁ, Monika. Diag Human: A case study on multi-jurisdictional enforcement of an international arbitration award. In ŠTURMA, Pavel (ed.). *Czech yearbook of public & private international law: Česká ročenka mezinárodního práva veřejného a soukromého*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2015, s. 357-371.

4. GARNETT, Richard. Foreign state immunity: a private international law analysis. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 297-318.
5. ORAKHELASHVILI, Alexander. State immunity from jurisdiction between law, comity and ideology. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 151-184.
6. ORAKHELASHVILI, Alexander. Treaties on state immunity: 1972 and 2004 Conventions. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 274-296.
7. POLÁČKOVÁ VAN DER PLOEG, Klára. Imunity států v režimu nového zákona o mezinárodním právu soukromém. In ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (ed.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016, s. 75-90.
8. PTÁČEK, Lubomír. In BŘÍZA, Petr (ed.). *Zákon o mezinárodním právu soukromém: komentář*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 55-56 (§ 7 zákona o mezinárodním právu soukromém).
9. ŠMIGOVÁ, Katarína. Jurisdikčné imunity štátu z hľadiska aplikačnej praxe Medzinárodného súdneho dvora a vnútroštátnych súdov. In ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (ed.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016, s. 35-51.
10. TYMOFEYEVA, Alla. Přístup Evropské soudu pro lidská práva k státní imunitě. In ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (ed.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016, s. 159-169.
11. VĚTROVSKÝ, Jaroslav. Jurisdikční imunity států versus přístup jednotlivce k soudu: možnost řešení konfliktu norem v mezinárodním právu veřejném. In ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (ed.). *Imunity v mezinárodním právu*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2016, s. 144-158.
12. YANG, Xiaodong. Immunity from execution. In ORAKHELASHVILI, Alexander (ed.). *Research Handbooks in International Law*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, Inc., 2015, s. 372-422.

Odborné články

1. BALÁŠ, V. Vynětí států z pravomoci cizích soudů - trendy. *Právnick*, 1996, roč. 85, č. 4, s. 305-327.

2. BALÁŠ, V., PAUKNEROVÁ, M., ZEMÁNEK, J. Jurisdikční imunita státu v mezinárodním právu. *Právník*, 1988, roč. 77, č. 5, s. 451-466.
3. CABAN, Pavel. Rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora OSN o imunitě států v případě civilních žalob plynoucích ze závažných porušení lidských práv v rámci ozbrojených konfliktů. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22, č. 2, s. 22-28.
4. CABAN, Pavel. Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 24, s. 875-882.
5. CAPLAN, Lee M. State immunity, human rights, and jus cogens: a critique of the normative hierarchy theory. *The American Journal of International Law*, 2003, roč. 97, č. 4, s. 741-781.
6. CRAWFORD, James. Execution of judgement and foreign sovereign immunity. *The American Journal of International Law*, 1981, roč. 75, č. 4, s. 820-869.
7. DINSTEIN, Yoram. Par in Parem Non Habet Imperium. *Israel Law Review*, roč. 1, č. 3, s. 407-420.
8. DVOŘÁK, Tomáš. K některým historickým otázkám jurisdikční imunity státu. *Právník*, 2000, roč. 139, č. 10, s. 975-988.
9. FOX, Hazel. In Defence of State Immunity: Why the UN: Convention on State Immunity is Important. *International and Comparative Law Quarterly*, 2006, roč. 55, s. 399-406.
10. HALL, C. K. UN Convention on State Immunity: The Need for a Human Rights Protocol. *ICLQ*, 2006, roč. 55, s. 411-426.
11. KARAGIANNAKIS, Magdalini. State Immunity and Fundamental Human Rights. *Leiden Journal of International Law*, 1998, roč. 11, č. 1, s. 9-43.
12. MCGREGOR, Lorna. State Immunity and Human Rights: Is There a Future after Germany v. Italy?. *JICJ*, 2013, roč. 11, č. 1., s. 125-145.
13. MCGREGOR, Lorna. State immunity nad jus cogens. *ICLQ*, 2006, roč. 55, č. 2, s. 437-435.
14. NOVÝ, Zdeněk. Imunita státu a uznání a výkon rozhodčího nálezu v mezinárodní investiční arbitráži. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 5. s. 166-173.
15. OSTRANDER, Jeremy. The Last Bastion of Sovereign Immunity: A Comparative Look at Immunity from Execution of Judgements. *Berkeley Journal of International Law*, 2004, roč. 22, č. 3, s. 541-582.
16. REINISCH, August. European Court Practice Concerning State Immunity from enforcement Measures. *The European Journal of International Law*, 2006, roč. 17, č. 4, s. 803-836.

17. SINCLAIR, I. M. The European Convention on State Immunity. *The International and Comparative Law Quarterly*, 1973, roč. 22, č. 2, s. 254-283.
18. STEWART, David P. The UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property. *The American Journal of International Law*, 2005, roč. 99, č. 1, s. 194-211.
19. SVAČEK, Ondřej. K poměru kogentních norem a jurisdikčních imunit států: Reflexe rozsudku Mezinárodního soudního dvora. *Jurisprudence*, 2013, roč. 22., č. 2, s. 10-16.

Právní předpisy a mezinárodní smlouvy

1. Evropská úmluva o státní imunitě č. 074 ze dne 16. května 1972.
2. Foreign Sovereign Immunities Act, 1976.
3. State Immunity Act, 1978.
4. Úmluva Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.
5. Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění zákona č. 326/2012 Sb., účinném ke dni 1. ledna 2013.
6. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové stránky

1. COUNCIL OF EUROPE. *Explanatory Report to the European Convention on State Immunity* [online]. Coe.int, 16. května 1972 [cit. 13. ledna 2016]. Dostupné na <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800c96c3>>.
2. COUNCIL OF EUROPE. *Declaration on Jurisdictional Immunities of State Owned Cultural Property* [online]. Coe.int, 20. září 2016 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <http://www.coe.int/en/web/cahdi/cahdi//asset_publisher/ym6zfUP2IxDn/content/declaration-on-jurisdictional-immunities-of-state-owned-cultural-property?redirect=%2Fen%2Fweb%2Fcahdi&inheritRedirect=true>.
3. DE QUADROS, F., STONE, J. H. D. *Act of State Doctrine* [online]. Opil.ouplaw.com, březen 2013 [cit. 10. března 2017]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1374?prd=EPIL#law-9780199231690-e1374-div1-4>>.

4. HAFNERM Gergard. *United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property (2004)* [online]. Opil.ouplaw.com, červenec 2010 [cit. 20. února 2017]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e549?rskey=tooXcw&result=23&prd=EPIL>>.
5. HERBERT SMITH FREEHILLS, DISPUTE RESOLUTION. *A law on immunity from enforcement in France* [online]. Hsfnotes.com, 1. prosince 2016 [cit. 30. ledna 2017]. Dostupné na <<http://hsfnotes.com/publicinternationallaw/2016/12/01/a-law-on-immunity-from-enforcement-in-france/>>.
6. GRANDAUBER, Victor. *France Legislates on State Immunity from Execution: How to kill two birds with one stone?* [online]. Ejiltalk.org, 23. ledna 2017 [cit. 30. ledna 2017]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/france-legislates-on-state-immunity-from-execution-how-to-kill-two-birds-with-one-stone/>>.
7. MCGREGOR, Lorna. *Jones v. UK: A Disappointing End* [online]. Ejiltalk.org, 16. ledna 2014 [cit. 28. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/jones-v-uk-a-disappointing-end/>>.
8. MELONI, Chantal. *Jurisdictional Immunity of States: The Italian Constitutional Court v. the International Court of Justice?* [online]. Zis-online.com, červen 2015 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na <http://www.zis-online.com/dat/artikel/2015_6_931.pdf>.
9. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *ČR a Rakousko vyzývají k odmítnutí zabavení uměleckých děl* [online]. Mzv.cz, 18. listopadu 2013 [cit. 20. května 2016]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/udalosti_a_media/archiv_zprav/rok_2013/x2013_11_18_deklarace_k_jurisdikcnim_imunitam_statniho_kulturniho_majetku.html>.
10. PASQUALE DE, Sena. *The judgment of the Italian Constitutional Court on State immunity in cases of serious violations of human rights or humanitarian law: a tentative analysis under international law* [online]. Qil-qdi.org, 16. prosince 2014 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na <<http://www.qil-qdi.org/judgment-italian-constitutional-court-state-immunity-cases-serious-violations-human-rights-humanitarian-law-tentative-analysis-international-law/>>.
11. REJL, Vojtěch. *ČR nemusí platit Diag Human miliardy korun, firma ale tvrdí opak* [online]. Ceskatelevize.cz, 27. července 2017 [cit. 9. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1024161-cr-nemusi-platit-diag-human-miliardy-korun-firma-ale-tvrdi-opak/>>.

12. SVOBODOVÁ, Michaela. *Nekonečný příběh Diag Human* [online]. Zdravi.euro.cz, 6. května 2008[cit. 9. února 2017]. Dostupné na <<http://zdravi.euro.cz/clanek/mlada-fronta-zdravotnicke-noviny-zdn/nekonecny-pribeh-diag-human-357942>>.
13. *United Nations Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property New York, 2 December 2004* [online]. Treaties.un.org, [cit. 21. ledna 2017]. Dostupné na <https://treaties.un.org/Pages/ShowMTDSGDetails.aspx?src=UNTSOnline&tabid=2&mtdsg_no=III-13&chapter=3&lang=en>.
14. WEBB, Philippa. *Jones v UK: The re-integration of State and official immunity?* [online]. EjiTalk.org, 14. ledna 2014 [cit. 28. února 2017]. Dostupné na <<http://www.ejiltalk.org/jones-v-uk-the-re-integration-of-state-and-official-immunity/>>.

Judikatura

1. Al-Adsani v. United Kingdom, Application no. 35763/97, European Court of Human Rights, 21 November 2001.
2. Philippine Embassy Bank Account Case, Federal republic of Germany, Federal Constitutional Court, 13 December 1977.
3. Jones and Others v. United Kingdom, Application no. 34356/06 and 40528/06, European Court of Human Rights, 14 January 2014.
4. Jurisdictional Immunities of the State (Germany v. Italy : Greece intervening), Judgment, I.C.J. Reports 2012, p. 99.
5. McElhinney v. Ireland, Application no. 31253/97, European Court of Human Rights, Grand CHAMBER, 21 November 2001.
6. Nález Ústavního soudu ze dne 15. dubna 2003, sp. zn. Pl. ÚS 752/02.
7. Rozhodnutí Ústavního soudu Italské republiky, č. 238 - rok 2014.
8. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2008, sp. zn. 21 Cdo 2215/2007.
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2011, sp. zn. 30 Cdo 2594/2009.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. listopadu 2013, sp. zn. 22 Cdo 2357/2012.
11. U.S. Supreme Court, *The Exchange v. McFaddon*, 11 U.S. 7 Cranch 116 116 (1812).

Ostatní zdroje

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 124/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.
2. Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

3. INTERNATIONAL LAW COMMISSION. Document A/46/10. *Report of the International Law Commission on the work of its forty-third session, 29 April - 19 July 1991*, Official Records of the General Assembly, Forty-sixth session, Supplement No. 10. 134 s.
4. Předkládací zpráva pro Parlament České republiky k Úmluvě Organizace spojených národů o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku ze dne 2. prosince 2004.
5. Separate opinion of Judge Bennouna, s. 77-83.
6. Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 8. 1987, sp. zn. Cpjf 27/86.

Abstrakt

Diplomová práce se skládá ze čtyř kapitol a od postupného výkladu základních pojmů přechází k řešení složitých otázek. V první kapitole práce jsou proto vysvětleny pojmy státní a jurisdikční imunity a další související pojmy, které objasňují vznik institutu státních imunit. První kapitola podává rovněž výklad k vývoji státních imunit, který vedl k odklonu od absolutní k restriktivní teorii. Pozornost je věnována mezinárodní právní úpravě, zejména Evropské úmluvě o státní imunitě a Úmluvě OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku. Autorka hodnotí jejich význam pro mezinárodní právo státních imunit a jejich vztah k obyčejovému mezinárodnímu právu. Rozebrána je také exekuční imunita států, jež souvisí s možností výkonu rozhodnutí vydaných vůči cizímu státu.

Nejrozsáhlejší je poslední kapitola, jež se zabývá vztahem státní imunity k porušování lidských práv. Analýzou soudních rozhodnutí dochází autorka práce k závěru, zda existuje v mezinárodním obyčejovém právu pravidlo, které by mělo za následek nepřiznání jurisdikční imunity cizímu státu v případě, kdy tento stát měl porušit kogentní normy určené k ochraně lidských práv. Jednotlivé kapitoly práce na závěr vyhodnocují stav v České republice. Rozebrána jsou rozhodnutí Nejvyššího a Ústavního soudu a právní úprava státních imunit v právním řádu České republiky. Pozornost je věnována i kauze *Diag Human* a jejím následkům. Práce je zpracována tak, aby vymezila nejdříve jurisdikční imunity obecně a odpověděla na problematické otázky, které se státní imunitou souvisí.

Abstract

This thesis consists of four chapters and after the interpretation of the basic terms it moves to solving of the complex issues. There is explained the concept of the state and jurisdictional immunity and the other related terms explaining the formation of this institute in the first chapter. This chapter also gives the explanation of the development of state immunities from the absolute to the restrictive theory. Subsequently, the attention is paid to some of the international treaties, in particular, the European Convention on State Immunity and the UN Convention on Jurisdictional Immunities of the States and their Property, as well as to their importance for international law of state immunity. The execution immunity of the states dealing with the exercise of judgments issued against foreign state is also discussed in this thesis.

The final chapter explains the relationship between the state immunity rules and human rights violations. The author analyzed the judicial decisions and concluded whether there is an exception from jurisdictional immunity in the case of human rights violations in international customary law. Each chapter contains the analysis of the situation in Czech republic in its final part. The decisions of the Supreme Court and Constitutional Court and the law of state immunity in the Czech legal system are analyzed. The attention is also paid to Diag Human case and its consequences. The thesis generally defines jurisdictional immunity and also provides possible solutions of the problematic issues related with the jurisdictional immunity.

Klíčová slova - key words

- Státní imunita – State Immunity
- Jurisdikční imunita států – Jurisdictional Immunity of States
- Jurisdikce – Jurisdiction
- Suverenita státu – State Sovereignty
- Cizí stát – Foreign State
- Princip suverénní rovnosti - The Principle of Sovereign Equality
- Rozhodovací pravomoc – Adjudicative Jurisdiction
- Absolutní teorie –Absolute Theory
- Restriktivní teorie –Restrictive Theory
- Česká republika – Czech republic
- Nejvyšší soud – Supreme Court
- Evropská úmluva o státní imunitě – The European Convention on State Immunity
- Úmluva OSN o jurisdikčních imunitách států a jejich majetku – The UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and their Property
- Ratifikace – Ratification
- Platnost – Force
- Výjimka z imunity – Exception from Immunity
- Vzdání se imunity – Waiver of Immunity
- Exekuční imunita – Execution Immunity
- Výkon rozhodnutí – Enforcement of Judgement
- Lidská práva – Human Rights
- Porušení lidských práv –Human Rights Violations
- Hierarchie norem – The Hierarchy of Norms
- Kogentní norma – Jus cogens
- Mezinárodní soudní dvůr – The International Court of Justice
- Evropský soud pro lidská práva – The European Court of Human Rights
- Ústava – The Constitution